

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

Bakalářská práce

2018

Michaela Muczková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Politologie

**Číhošťský zázrak jako téma a nástroj komunistické
propagandy**

Bakalářská práce

Autor práce: Michaela Muczková

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. 5. 2018

Michaela Muczková

Bibliografický záznam

MUCZKOVÁ, Michaela. *Číhošťský zázrak jako téma a nástroj komunistické propagandy*. Praha, 2018. 68 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.

Rozsah práce: 119 110 znaků

Anotace

Bakalářská práce s názvem *Číhošťský zázrak jako téma a nástroj komunistické propagandy* se zabývá využitím propagandy v rámci kampaně k tzv. číhošťskému zázraku, který v 50. letech 20. století vedla Komunistická strana Československa.

Ve své první části nabízí tato práce teoretický podklad pro analýzu prováděnou ve výzkumné části. Zde je představena teorie totalitarismu, jenž je nezbytná k zachycení dobové nálady a poměrů v československé společnosti, a následně i teorie propagandy jakožto prostředku neodmyslitelně spjatého právě s totalitními režimy. K dokonalé ilustraci pak práce ještě nabízí konkrétní kontext doby v Československu v 50. letech, kde klíčovým prvkem byl nástup Komunistické strany Československa k moci a její vztah ke katolické církvi. Samotný tzv. číhošťský zázrak je rozebrán zvlášť, přičemž dochází především k představení jeho průběhu, stejně tak jako jeho následků pro pátera Josefa Toufara a KSČ.

Druhá část je praktická a na základě metodologického zakotvení a představené teorie probíhá analýza historických pramenů. Těmito texty jsou vybrané články z dobových deníků *Rudé právo* a *Svobodné slovo*, a navíc časopisu *Dikobraz*. Dalším analyzovaným médiem je propagandistický film *Běda tomuž, skrze něhož přichází pohoršení* natočený z popudu KSČ. Cílem této práce je na tomto zvoleném vzorku prokázat přítomnost komunistické propagandy.

Annotation

The bachelor thesis called *The Číhošť Miracle as a Theme and a Tool of Communist Propaganda* deals with the usage of propaganda in the campaign against so called miracle in Číhošť which was led in the 50s of the 20th century by the Communist Party of the Czechoslovakia.

In the first part this thesis presents the theoretical basic for the analysis carried out in the research part. There is introduced the theory of totalitarianism which is essential to capture the mood at that time and the conditions in the Czechoslovakian society, and subsequently the theory of propaganda as the instrument inherently connected with the totalitarian regimes. To the perfect illustration this thesis later proposes the concrete context of the 50s in the Czechoslovakia where the key element was the rise of the Communist Party of Czechoslovakia to the power and its relationship with the Catholic

Church. The Číhošť Miracle itself is analyzed separately where there is chiefly introduced its process as well as its consequences for the Parson Josef Toufar and the Communist Party of Czechoslovakia.

The second part is practical and based on the methodological inclusion and the presented theory there is an ongoing analysis of the historical sources. These texts are the selected articles from the daily newspapers such as *Rudé právo* and *Svobodné slovo*, and on the top of that the journal *Dikobraz*. Another analysed medium is the propagandistic movie *Běda tomuž, skrze něhož přichází pohoršení* filmed from the initiative of the Communist Party of Czechoslovakia. The main goal of this thesis is to prove the presence of the communist propaganda in this chosen sample.

Klíčová slova

Číhošťský zázrak; propaganda; Josef Toufar; katolická církev; Státní bezpečnost; Československo; perzekuce

Keywords

The Miracle in Číhošť; Propaganda; Josef Toufar; Catholic Church; State Security; Czechoslovakia; Persecution

Title/název práce

The Číhošť Miracle as a Theme and a Tool of Communist Propaganda

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Josefu Mlejnкови, Ph.D. za profesionální vedení této práce a také za projevenou vstřícnost a neocenitelné rady.

Nakonec bych chtěla vyjádřit vděčnost své rodině a svým blízkým, kteří mne podporovali v průběhu studií.

Obsah

Obsah	1
Úvod	3
I) Teoretická část	5
1. Metodologie	5
1.1. Výzkumné otázky	5
1.2. Metoda	5
2. Teoretický úvod	6
2.1. Teorie totalitarismu	6
2.2. Teorie propagandy	7
2.2.1. Typologie propagandy	9
2.2.2. Prostředky propagandy	12
2.1.3. Analýza propagandy	16
2.1.4. Využití propagandy	19
3. Kontext doby	20
3.1 Vláda KSČ	20
3.2. Církevní perzekuce	21
4. Číhošťský zázrak	22
4.1. Život Josefa Toufara	22
4.2. Okolnosti a průběh události	24
4.3. Vyšetřování StB	25
II) Praktická část	27
5. Analýza pramenů	27
5.1. Rudé Právo	27
5.1.1. Článek 1 – <i>Ohlas dne: Organisoované zázraky</i>	27
5.1.2. Článek 2 – <i>Jak se udál číhošťský „zázrak“</i>	28
5.2.3. Článek 3 - <i>Vatikánský „zázrak“ v Číhošti</i>	30
5.1.4. Článek 4 - <i>Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení</i>	31
5.1.5. Článek 5 – <i>Ohlas dne: Dva kněží</i>	32
5.1.6. Článek 6 - <i>Vývoz „zázraků</i>	33
5.1.7. Článek 7 – <i>Ohlas dne: Nejde o náboženství</i>	34
5.1.8. Analýza	35
5.2. Svobodné slovo	37
5.2.1. Článek 1 - <i>Lid zabrání útokům na svou práci</i>	37
5.2.2. Článek 2 – <i>Smyslený zázrak ve službách reakce</i>	38
5.2.3. Článek 3 – <i>Z pozadí číhošťského „zázraku“</i>	40
5.2.4. Analýza	42
5.3. Dikobraz	43
5.3.1. Obrázek 1	43
5.3.2. Obrázek 2	44

5.3.3. Analýza	44
5.4. Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení	45
5.4.1. <i>Okolnosti vzniku filmu</i>	46
5.4.2. <i>Obsah filmu</i>	47
5.4.3. Analýza	49
Závěr	54
Použitá literatura	59
Seznam příloh	68

Úvod

Takzvaný číhošťský zázrak je fenoménem, který až do dnešního dne zůstává nevysvětlen. Záhadný pohyb kříže v číhošťské farnosti vzbudil zájem široké veřejnosti, ale také v té době vládoucí Komunistické strany Československa. Jednou z hypotéz je, že se vzhledem ke snaze upevnit a především udržet svou moc musela KSČ s tímto fenoménem vyrovnat po svém a jako techniku k tomu využít právě propagandu. S tímto však kontrastuje další hypotéza vysvětlující události v Číhošti tím, že se od prvopočátku jednalo o akci zorganizovanou samotnou KSČ se snahou znevážit katolickou církev v Československu.

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. První část práce tedy nabídne teoretické podklady pro zkoumání propagandy jako fenoménu, především pak jeho charakteristiku, typologii, techniky a způsob, jak ho analyzovat. S ohledem na důležitost kontextu doby, ve kterém se tzv. číhošťský zázrak odehrává, bude také v teoretické části představena teorie totalitarismus, rovněž úzce související s propagandou. Následně se již práce bude ve zkratce zabývat nástupem Komunistické strany Československa k moci v roce 1948 a zároveň jejím vztahem ke katolické církvi v Československu. V další kapitole již bude konkrétní popis události tzv. číhošťského zázraku. Nejprve práce nabídne krátký exkurz do života nejklíčovější postavy celé události, pátera Josefa Toufara. Poté již bude zachycen samotný kontroverzní pohyb kříže a k dovršení autentického zachycení způsobů KSČ v té době bude nabídnuto následně probíhající vyšetřování Státní bezpečnosti.

Ve druhé části práce již poté dojde k analýze sesbíraného vzorku dat. Zpočátku bude metodologicky nastíněn očekávaný průběh analýzy a metody k tomu použité.

Dále již proběhne samotná analýza vybraných periodik a filmu. Jelikož tématem této bakalářské práce je Číhošťský zázrak jako téma a nástroj komunistické propagandy, bude probíhat analýza dobového denního tisku a filmografie k podpoře hypotézy, že KSČ rafinovaně manipulovala s veřejností pomocí propagandy. Prvním zvoleným periodikem je deník Rudé právo, který byl dokonce založen československými komunisty. Dalším zvoleným periodikem bylo Svobodné slovo, které dříve spravovala Československá strana socialistická, nicméně po převratu v roce 1948 přešel také do správy KSČ. Posledním tištěným periodikem je humoristický časopis, kterýž i přes svou

uvolněnou povahu byl zneužit k šíření propagandistických informací. Na konec bylo pro ilustraci široké škály využívání propagandy zvoleno i jiné médium – a sice film. Ten rovněž pochází přímo z dílny KSČ a měl návštěvníkům biografů podávat domnělou verzi komunistické strany. Za rozbořem jednotlivých periodik a filmu bude následovat analýza jejich obsahu, která prokáže jejich propagandistický obsah.

Mezi základní výzkumné otázky tak bude patřit, zdali docházelo ze strany KSČ k propagandistické manipulaci s informacemi, dále jak a jaké informace prezentovala komunistická strana o události tzv. číhošťského zázraku a nakonec jakou roli přisoudila komunistická strana faráři Josefu Toufarovi a na základě poznatků obsažených v teoretické části porovnat jak se lišila od skutečnosti.

Vedlejší výzkumné otázky by měly nabídnout odpovědi na kvantitu výskytu informací o tzv. číhošťském zázraku, jak se tyto informace lišily rovněž kvalitativně a jaké techniky propagandy k tomu KSČ využívala.

Cílem této práce bude tedy prokázat a analyzovat propagandistickou manipulaci s informacemi o tzv. číhošťském zázraku ze strany Komunistické strany Československa.

I) Teoretická část

1. Metodologie

1.1. Výzkumné otázky

Základní výzkumné otázky:

- 1) Docházelo ze strany KSČ k propagandistické manipulaci s informacemi?
- 2) Jak a jaké informace prezentovala komunistická strana o události tzv. číhošťského zázraku v médiích?
- 3) Jakou roli přisoudila komunistická strana faráři Josefu Toufarovi? Jak se lišila od skutečnosti?

Vedlejší výzkumné otázky:

- 1) Jaká byla kvantita výskytu informací o tzv. číhošťském zázraku?
- 2) Lišily se informace podávané KSČ kvalitativně?
- 3) Jaké techniky propagandy KSČ užívala?

1.2. Metoda

Vzhledem ke značně popisnému charakteru práce daným tím, že se zaobírá historickým tématem spojeným s obsáhlým výzkumem dobových pramenů, bude nabízenou metodou metoda deskriptivní a také interpretativní.

S ohledem na sběr značně velkého vzorku dat pak proběhne analýza kvalitativní, která bude zkoumat především obsah a diskurs v textech.

Hlavní výzkumnou metodou bude diskursivní analýza vzhledem ke zkoumání působení propagandy skrze text či film na československou společnost.

Zpravidla pak bude využívána kritická diskursivní analýza, neboť je nezbytné v analýze zohlednit kromě lingvistické stránky také tu ideologickou a také širší sociálně-historické dopady na československou společnost.

Cílem této metody poté bude nabídnout, jak KSČ prostřednictvím propagandy přetvářela a upravovala realitu ve svůj prospěch.

K tomuto účelu bylo nezbytné sesbírání dostatečného vzorku relevantních dat, v tomto konkrétním případě novinových článků a filmografické tvorby. Klíčovými

deníky v tomto případě byly *Rudé právo*, *Svobodné slovo* a *Dikobraz*. Články byly vybrány v době největší mediální kampaně o tzv. číhošťském zázraku, tedy v březnu roku 1950. Z filmografie poté práce nabídne rozbor propagandisticky natočeného filmu, rovněž uveřejněném v březnu roku 1950 *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*.

2. Teoretický úvod

Úvodem tato práce nabídne teoretické uvedení do dané problematiky, především pak nabídne představení totalitarismus jakožto politického systému a poté s ním neodmyslitelně spjatý jeden z jeho znaků, a sice propaganda.

2.1. Teorie totalitarismu

Totalitarismus spojují někteří autoři s komunismem, naopak někteří vyloženě jen se stalinismem, nebo z opačného spektra s nacismem. Prvotní analýzy tohoto termínu vznikaly právě v souvislosti s hodnocením nacistických a komunistických režimů. Komunismus jako režim se již objevoval v 19. století, nicméně pokusy o jeho nastolení skončily neúspěšně. Dle typologie Linze pak patří mezi tzv. *komunistické totalitní režimy* jen „*Sovětský svaz v době Stalinovy vlády, Čína pod Mao Ce-Tungem nebo Severní Korea Kim Ir Sena a jeho syna Kim Čong Ila.*“¹

Totalitarismus se dá snadno zaměnit s autoritářským režimem, byť ten je mírnější a neprostupuje všechny složky života. Zároveň zde není úplně zlikvidován stranický pluralismus, podmínkou však je oddanost stávajícímu režimu. K odlišení těchto dvou režimů dle Linze je důležité „*kritérium užití buď mentality, nebo ideologie pro ospravedlnění existence režimu.*“²

Znaky totalitarismu jako první definoval Carl Joachim Friedrich, přičemž k nim patří: oficiální ideologie, monopol vládnoucí strany, kontrola prostředků masové komunikace, stejně tak jako ozbrojených složek a všudypřítomný teror spojený se strachem, jenž je podpořen kontrolou společností ozbrojenými složkami. Později C. J. Friedrich svou teorii ve spolupráci se Zbigniewem Brzezinským rozpracoval, když k předchozím pěti bodům přidal ještě šestý, a sice centrální řízení a kontrola ekonomiky.

K budování totalitního zřízení docházelo i v Československu, konkrétně po

¹ BALÍK, Stanislav (2007). *Totalitní a autoritativní režimy*. Str. 44.

² BALÍK, Stanislav (2007). *Totalitní a autoritativní režimy*. Str. 45.

únorovém převratu v roce 1948. Právě v tomto období, tedy od roku 1948 do smrti Josifa Stalina a také Klementa Gottwalda v roce 1953, se „Československo blížilo totalitarismu ještě výrazně víc než za vrcholné normalizace pozdních sedmdesátých a začátku osmdesátých let a od autoritářského režimu bylo naproti tomu velice vzdáleno.“³

Československo tak v tomto období splňuje veškeré podmínky teorie totalitarismu, i když zde například zůstávají další politické subjekty, které však byly ale v naprostém útlaku hegemonní KSČ.

2.2. Teorie propagandy

Totalitní režim je pak neodmyslitelně spjat s propagandou, která pomáhá udržovat a utužovat postavení vládnoucí elity. V Československu byla tato propaganda řízená vládnoucí stranou, tedy Komunistickou stranou Československa.

Propagandou se dá obecně označit „soubor prostředků, jimiž se záměrně působí na myšlení a cítění obyvatelstva.“⁴

Původ slova pochází z latinského slova „*prōpāgare*“, což se dá přeložit jako „rozšiřovat“ a od toho pak dále vzniklo slovo „*prōpāganda*“ znamenající „šířit“.⁵ Počátky jsou spojeny s katolickou církví, která ji využívala právě k šíření své víry.

Hlavním úkolem propagandy pak je především působit na pocity a nálady ve společnosti a následně je korigovat zamýšleným způsobem.

Souhrnný pohled na problematiku propagandy nabídne následující tabulka.

Charakteristika	Vládní metoda utváření demokratických názorů (Russel)
	Technika sociální kontroly (Lasswell)
	Druh sociálního hnutí (Lasswell)
	Výkonná paže neviditelné vlády (Bernays)
	Nesmrtelná (Bernays)
	Moderní nástroj jak dosáhnout produktivních cílů (řád do chaosu) (Bernays)

³ NOVÁK, Miroslav (2008). *K aplikaci pojmu totalitarismus na komunistické systémy: obecné problémy a česká specifika*. Str. 26.

⁴ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 3.

⁵ BENEŠ, Kamil (2014). *Teorie propagandy: vybrané typologie*.

	Kontrola lidí za pomoci sugesce (Doob)
	Síla a směr úspěšného hnutí (Huxley)
	Racionální X neracionální (Huxley)
	Záměrné rozšiřování závěrů (Albig)
	Vést ostatní, aby se chovali tak, jak by se bez propagandy nechovali (Fraser)
	Pomoc v závěru války (Cooper)
Komu je určena	Pasivní příjemci
Obsah	Iracionální apely (Russell)
	Postoje lásky a nenávisti (Lasswell)
	Kontroverzní postoje (Lasswell)
Prostředky	Důležité zvolit takové, které vedou k úspěchu – účel světí prostředky (Russell)
	Manipulace s kolektivními postoji (Lasswell)
	Užívání symbolů (slova, obrazy, zvuky) (Lasswell)
	Sugesce (Doob)
	Vášeň (Huxley)
	Zkreslení pomocí výběru (Albig)
	Symbyly vzbuzující sentiment (Bartlett)
	Generalizace (Bartlett)
Kdo ji provádí	Vláda (Russell)
	Kdo je veřejně známý (Russell)
	Člověk, který analyzuje existující proud (Huxley)
	Jedinec nebo skupina zastávající určitá přesvědčení (Mackenzie)
	Jedinec nebo skupina toužící po určitých cílech (Mackenzie)
	Skrytý zdroj (zainteresovanými jedinci)
Účel	Šíření kontroverzních postojů (Lasswell)
	Produktivní cíle (vnesení řádu do chaosu) (Bernays)
	Uzavření mysli (Martin)
	Bezprostřední akce (vynechané přemýšlení) (Albig)
	Vědomý X nevědomý (Doob) (Mackenzie)
	Racionální (souzní se zájmy adresáta a příjemce) X neracionální (apely, vášně) (Huxley)
	Ovlivnit ostatní, aby přijaly identické názory (Mackenzie)
	Získat veřejný souhlas se svými závěry (Albig)
	Rozvoj jednomyslnosti (Albig)
	Zveřejněný X skutečný (Elliott a Summerskill)
	Násilí, uplácení, bojkot (Lasswell)

Co není	Pedagogika (Lasswell) – předávání dovedností
	Vzdělání – šíření přijímaných postojů a dovedností (Lasswell) (Martin)
	Rozvoj zralého individua
	Ovlivnění lidí bez sugesce (Doob)
	Stimulace logické analýzy jádra věci (Albig)
	Donucení (Fraser)

Tabulka 1 - Kritéria pro definování propagandy. PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze* Str. 51-2.

2.2.1. Typologie propagandy

Propaganda se dá rozdělit do bezpočtu kategorií a stejně tak dle široké škály kritérií. Nejčastějším problémem při typizaci propagandy je pak určení jejího rozsahu. Při jejím nejšířším pojetí by do pojmu *propaganda* spadaly i takové fenomény jako třeba výchova, výuka či šíření náboženství. Například A. J. Mackenzie zastává velice široké pojetí propagandy, do něž spadá například i jakákoliv diskuze, zákonodárství, i prosté rozhovory mezi lidmi.⁶ Podle něj je tedy propagandou veškerá snaha o šíření vlastních postojů a jejich podsouvání.

Nicméně nyní pro účely této práce a obecně pro bádání v sociálních vědách je daleko vhodnější užší vymezení propagandy, neboť se více soustředí filologické užití slov, jejich obsah a následné využití pro propagandistické účely.

Nyní budou vybrány ty nejdůležitější typizace, jež pomohou k lepšímu porozumění využívání propagandy Komunistickou stranou Československa.

Se svou typologií propagandy přišel také sociolog Jacques Ellul, který ji neodmyslitelně spojuje s vývojem moderních technologií.⁷ Celou svou koncepci pojímá mnohem více sociologicky, byť tvrdí, že propaganda není založena pouze na psychologickém faktoru. Dle něj se pak propaganda především „*snaží o manipulaci společenského vědomí tím, že pracuje na vytváření a uchování určitých mýtů.*“⁸ Samotný zvolený termín *mýtus* evokuje něco pochybného, co však může nebo nemusí být pravda, a následně je pak společnosti vštěpován prostřednictvím jeho častého

⁶ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 4.

⁷ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 54.

⁸ BENEŠ, Kamil (2014). *Teorie propagandy: vybrané typologie*.

opakování a působení na pocity, rovněž jako vědomé i nevědomé zásahy do všech sfér života.⁹

Co se týče jeho typologie propagandy, dělí ji do čtyř kategorií. První z nich je propaganda politická, kterou ke svým účelům využívá vláda, politické strany, úřady či nátlakové skupiny s cílem měnit chování společnosti.¹⁰ Může být strategická či taktická a její metody jsou často precizní a dobře promyšlené, byť bývají limitované.¹¹

S tím také souvisí další typ propagandy, a sice propaganda sociologická. Ta je charakteristická tím, že „se snaží o pronikání ideologie do myslí jednotlivců nebo mas.“¹² Tato propaganda se zaměřuje spíše na integraci jednotlivých členů do společnosti a jejím cílem je tak etablovat určitou ideologii a zvýšit aktivní účast občanů v rámci této ideologie a společnosti.

Třetím typem je propaganda agitační. Nejvýraznějším příkladem této propagandy jsou opoziční a revoluční snahy o změnu ve společnosti a díky tomuto je také neodmyslitelně spjata s revolucemi či dokonce válkou.¹³

Čtvrtým a posledním typem je integrační propaganda, typická spojením s novodobou společností a především souladem. Cílí na všechny občany a snaží se na ně rovněž působit přes všechny složky jak ekonomické, politické, tak i etické, a jak už vyplývá z jejího názvu, jejím úkolem je začlenit všechny členy a udržet je tak kolektivizované.¹⁴ Jedná se o dlouhodobou propagandu a její metody jsou proto velice rafinované a těžce odhalitelné.

Z hlediska úrovně propagandy pak Ellul rozlišuje horizontální a vertikální propagandu. Do horizontální úrovně řadí propagandu sociologickou a integrační, neboť jsou dlouhodobého charakteru a rovněž používají propracovanější a složitější metody, nelehké v jejich odhalování.¹⁵ Zbylé dva typy, tedy politickou a agitační propagandu, pak považuje za vertikální. Ty mají spíše nárazový charakter a jejich metody jsou přímočařejší.¹⁶

Další členění propagandy se dá vyvodit dle „charakteru zdroje konkrétní

⁹ BENEŠ, Kamil (2014). *Teorie propagandy: vybrané typologie*.

¹⁰ ELLUL, Jacques (1973). *Propaganda: The Formation of Men's Attitude*. Str. 62.

¹¹ ELLUL, Jacques (1973). *Propaganda: The Formation of Men's Attitude*. Str. 62.

¹² BENEŠ, Kamil (2014). *Teorie propagandy: vybrané typologie*.

¹³ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 74.

¹⁴ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 74.

¹⁵ ELLUL, Jacques (1973). *Propaganda: The Formation of Men's Attitude*. Str. 80.

¹⁶ BENEŠ, Kamil (2014). *Teorie propagandy: vybrané typologie*.

*informace a jejím poselství, přičemž se rozlišuje propaganda bílá, černá a šedá.*¹⁷

Bílá je charakteristická tím, že její zdroj je dobře znám a předkládá víceméně ověřitelné informace¹⁸. Nicméně i když tyto informace bývají velice blízko pravdy, „jsou prezentovány způsobem, který se snaží přesvědčit publikum, že odesílatel je „ten hodný“ s nejlepšími nápady a politickou ideologií.“¹⁹ Tato propaganda v současnosti spadá především do marketingové sféry, neboť cílí na určitou skupinu, především spotřebitelů, a jí předkládané informace jsou většinou lehce ověřitelné. V Československu se tak vyskytovala konkrétně na příkladech deníků vydávanými přímo Komunistickou stranou Československa či jinou její tvorbou, kde nebylo o autorovi pochyb.

Dalším typem je propaganda černá, která využívá desinformace a všechny dostupné prostředky, aby šířila své závěry. K tomuto dochází skrze veškerá dostupná média, jako rozhlas, televize, tisk či propagandistické plakáty a slogany. Její zdroj je pak buď úplně neznámý či se skrývá za falešným autorstvím.²⁰ Její úspěch pak závisí na ochotě publika přijmout předkládané informace či nikoliv. Je proto nesmírně důležité, aby předkladatel těchto informací dobře znal toto publikum, například soudobou náladu ve společnosti či aby přesně cílil na nějaký problém.

Šedá propaganda má charakteristické rysy obou předchozích, díky čemuž je také rafinovanější a složitěji prokazatelná. Není tak agresivní a prvoplánová jako ta černá, ale zároveň cílí na větší masu.

Z hlediska typologie propagandy dle jejího účelu byla v Československu nepochybně vedená propaganda politická, určená k „*udržení nebo získání politické moci*“²¹, která přetrvávala perzistentně a sloužila k manipulaci s masami.

S tím souvisí také další typ propagandy, tedy ideologická propaganda, jež doplňovala tu předcházející především pak šířením určité ideologie, v případě Československa té komunistické.

V neposlední řadě mohla československá komunistická strana využívat

¹⁷ BENEŠ, Kamil (2014). *Teorie propagandy: vybrané typologie*.

¹⁸ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Persuasion*. Str. 17.

¹⁹ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Persuasion*. Str. 17. Orig.: „it is presented in a manner that attempts to convince the audience that the sender is the “good guy” with the best ideas and political ideology.“

²⁰ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Persuasion*. Str. 18.

²¹ VLČEK, Tomáš (1999-2018). *7 hlavních kategorií působení propagandy*.

i propagandu eskapistickou k „*odvedení pozornosti od společenských problémů*“²² tím, že uměle vytvářela jiné problémy a propagandisticky na ně upozorňovala.

Posledním typem je pak propaganda diplomatická, prováděná v zahraničí. Ta měla za cíl „*vyvolání/posílení přátelství potencionálních spojenců či vyvolání/posílení nepřátelství potencionálních spojenců nebo nepřátel*“²³. Nicméně tento typ vzhledem k zaměření této práce na domácí analýzu není relevantní.

2.2.2. Prostředky propagandy

K naplnění svého účelu propagandy využívá celou škálu technik a prvků, jež budou rozebrány v následující kapitole.

Podle Ellula existují čtyři kategorie, jež propaganda užívá. Jsou to:

1. „*psychologické mechanismy – umožňují propagandistovi znát více méně přesně, jak bude člověk reagovat na určité stimuly (behaviorismus, hlubinná psychologie, psychologie instinktu)*
2. *názory, konvenční vzory, stereotypy existující konkrétně v určitém prostředí nebo jedinci*
3. *ideologie, které jsou více méně vědomě sdílené či přijímané (jediný intelektuální prvek, se kterým musí propagandista počítat)*
4. *potřeby těch, které má propaganda zasáhnout (propagandista musí odpovídat na tyto potřeby).*“²⁴

Propaganda tedy působí na člověka nejvíce ve dvou směrech, a sice právě „*prostředky psychologickými, využíváním určitých duševních procesů, jež usnadňují přijetí žádoucích myšlenek a postojů, a prostředky obsahově logickými, tj. výběrem a úpravou zpráv.*“²⁵

Mezi základy psychologické prvky propagandy patří učení, vznik podmíněného reflexu, vyvolání citů a emocí, generalizace, identifikace, projekce, racionalizace a sugesce.

Učení jakožto psychologický termín charakterizuje osvojování si něčeho nového. Rozděluje se na vědomé a nevědomé²⁶, přičemž pro účely propagandy je

²² VLČEK, Tomáš (1999-2018). *7 hlavních kategorií působení propagandy*.

²³ VLČEK, Tomáš (1999-2018). *7 hlavních kategorií působení propagandy*.

²⁴ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 80.

²⁵ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 9

²⁶ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 9

klíčové působení na to nevědomé.

Propagovanou informací je potřeba co nejvíc zažít do mysli občanů a vytvořit u nich tzv. Pavlovův, tedy *podmíněný reflex*. Jedná se o prvek takzvaného neuvědomělého učení, přičemž je založen na častém opakování a provázení adekvátního popudu neadekvátním, například doplnění nějakým obrázkem či sloganem²⁷. Tímto se tyto prvky pak stávají navzájem spjatý a pokaždé se pak asociují společně.

Dále je potřebné vyvolat v lidech *emoce*, které souvisí s lepším uchováním informace²⁸. Nejlépe pak fungují negativní emoce, jako například strach, nenávisť, závist a podobně. Příkladem takového působení na emoce může být třeba použití státních symbolů na důležitých akcích, čímž je cíleno na nacionální cítění. U snahy korigovat emoce obyvatel je pak používáno jejich záměrného stupňování, kdy dochází k zesílení jejich účinku, neboť „*jednak ruší schopnost myslet, jednak vyvolávají tendenci ventilovat nesnesitelný stav citového napětí činem.*“²⁹

Generalizace je pak odvozena od podmíněného reflexu, neboť umožňuje podobnou reakci na víceméně stejné podněty.³⁰ Snahou o generalizaci je pak docíleno toho, že se vytvářejí určité předpojaté stereotypy, se kterými je pak možné propagandisticky manipulovat. Odtud pak vznikají předsudky a také postoje. Opět jsou zde využity emoce, neboť jakmile je tento předsudek uložen, je společně s ním uložen i postoj a s ním spjaté emoce a tento předsudek je pak složité vyvracet, protože je často postaven na iracionálních a neověřených informacích.³¹

S podmíněným reflexem úzce souvisí i *identifikace*, při níž se přejímají informace a vzorce chování od ostatních členů společnosti. Tímto vzniká rovněž respekt a snaha vyrovnat se původci tohoto chování a zde je možné právě propagandistické využití, neboť identifikací se tak snaží navodit na příkladu nějakých idolů či hrdinů, kteří mají ztělesňovat určité ideály, vyvolání snahy se jim vyrovnat.³²

Obdobným psychologickým prvkem je také *projekce*. Při níž se však přenášejí postoje a emoce na jinou postavu, která se dá nazvat jakýmsi „obětním beránkem“, přičemž veškeré zlo, negativní pocity a obviňování se pak přenášejí právě na daného

²⁷ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 9.

²⁸ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 9.

²⁹ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 9.

³⁰ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 10.

³¹ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 10.

³² MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 11.

jedince či skupinu³³. Nejčastěji se toto zlo reflektuje na nějakou rasu či třídní skupinu, přičemž typickým příkladem mohou být Židé v nacistickém Německu.

Takového chování se pak často ospravedlňuje *racionalizací*. Propagandisticky se tohoto zneužívá po revolucích, nepokojích či jiných vyostřených situacích s iracionálním chováním. Tento princip je velice úspěšný vzhledem k tomu, že lidé mají „sklon dodatečně rozumově zdůvodňovat chování instinktivní, emocionální a vůbec jakékoliv zájmové jednání.“³⁴ Propaganda se pak jen snaží působit na lidské svědomí a nabídnout tak morální osvobození.³⁵

Vůbec nejdůležitějším prvek však je *sugesce*, při níž se přivlastňují cizí závěry za své a dochází k jejich absolutnímu, často iracionálnímu přijetí.³⁶ Příkladem je tleskání, zpívání, pochodování či skandování, při nichž se jedinec dá nejsnadněji strhnout masou, přičemž typ se pak označuje za ideomotorický, neboť je zde využíváno nějakého pohybu ve spojitosti s určitou aktivitou.³⁷

Mezi další prvky patří *jednoduchost*, která je potřebná k tomu, aby měly masy možnosti informaci co nejlépe zpracovat a rovněž aby se informace dostala k co nejširší vrstvě obyvatelstva. Zároveň jednodušší informace je lépe zapamatovatelná a i důvěryhodnější.

Představivost pak funguje v souvislosti s obrazovými či zvukovými doplňky, například jednoduchými slogany nebo propagandistickými barevnými plakáty, které opět fungují dobře k zapamatování a uchování informace.

Co se týče logické a obsahové stránky propagandy, tak mezi nejdůležitější složku propagandy patří jazyk a jeho vhodné užití. Ten totiž ideálně „ztrácí jasnost a čistou průzračnost, odpoutává se od konkrétna, je neurčitý, vágní.“³⁸ Vyskytují se zde pak zajímavé lexikální jevy, jež mají podpořit propagandu a co nejefektivněji zapůsobit na obyvatele.

Jedním z nich je užívání eufemismů a metafor. Jedná se o snahu „zamlčovat pravou podstatu věci a vyjadřovat se nekonkrétně.“³⁹ Metafora poté toto sdělení přináší

³³ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 11.

³⁴ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 11.

³⁵ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 11.

³⁶ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 12.

³⁷ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 12.

³⁸ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 17.

³⁹ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 91.

ještě více obrazně a často ho dokonce velice obratně maskuje.

Dále také využívání presupozice, tedy „*domněnky, která stojí na pozadí konkrétní výpovědi.*“⁴⁰ Dle Ellula jsou pak tyto presupozice přijímány obecným souhlasem a jedná se tak o jakési společné hodnoty ve společnosti, které slouží k dalšímu posuzování.⁴¹

Další je užití hodnotících a citově zabarvených slov, která jsou využívána velkou mírou. Působí na iracionalitu a podsouvá vlastní soudy, které se ve spojení s emocemi lépe šíří.

Užití negace je také velice přínosným prvkem, zejména pak užití dvojité negace ve větě, neboť ještě více zdůrazňuje svůj obsah⁴² a zároveň je zde opět užití negativy, která se přijímá lépe a je lehčí se s ní ztotožnit.

O co největší roli v životě obyvatelstva se pak snaží dramtizace, díky níž se ještě zvětšuje dichotomie mezi nepřítelem a propagandisticky předkládaným hrdinou.⁴³

Mezi další prvky, jichž propaganda využívá, patří „*i pověsti, domněnky, předpoklady, pomluvy a jakékoliv jiné zprávy pochybné hodnoty, podává jen nejnutnější minimum evidence, ale zato nabízí maximum závěrů.*“⁴⁴

Častým jevem je tak právě zkreslování zpráv, při němž se propagandista snaží co nejvíc zjednodušit závažnou zprávu tím, že ji „*podává suše, neosobně a pokud možno stručně, u zpráv novinových pak volbou nenápadného a nic neříkajícího nadpisu, tištěného menšími typy, než by odpovídalo skutečnému významu zprávy, a umístěním zprávy na nevýznačném místě mezi zprávami méně důležitými.*“⁴⁵

Neméně důležité je snaha o podsouvání stereotypů a předsudků. Ty mohou být jak kladné či záporné. Takovým „*příkladem kladných stereotypů mohou být slova pokrok, lidový, kolektiv, demokracie, svoboda apod.*“⁴⁶ Opět je zde užitím těchto prostředků snaha co nejvíc odlišit dvě strany, tu dobrou a tu špatnou. Kvůli svému základu v emocích a naprosté ignoraci vlastního racionálního úsudku se pak tyto prostředky velice snadno ukládají do myslí obyvatel a jsou tak velice snadno

⁴⁰ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 91.

⁴¹ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 79.

⁴² PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 92.

⁴³ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 17.

⁴⁴ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 13.

⁴⁵ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 13.

⁴⁶ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 18.

použitelným propagandistickým prvkem.

Všechny tyto jazykové prostředky rovněž spojuje jejich persvazivní funkce, přičemž jejich hlavním úkolem je přesvědčit a ovlivnit obyvatele a zajistit jejich ztotožnění se s předkládanými postoji.⁴⁷

Obecně se tak dá konstatovat, že propaganda zahrnuje celou škálu zjednodušených, zkreslených a především emotivně zabarvených informací, jejichž hlavním účelem je působit na příjemce požadovaným způsobem. Jednoduchost je totiž nejdůležitější k pozitivnímu přijetí veřejnosti a následnému šíření předkládaných myšlenek, jež mohou právě díky jednoduchosti formulovat vlastními slovy a lépe se tak s nimi ztotožnit.⁴⁸

2.1.3. Analýza propagandy

Analýza propagandy bývá velice obtížná, už jen z toho důvodu, že je obtížné ji lokalizovat a přesně určit co propaganda je a co není.

Jowett a O'Donell ve své knize předkládají 10 bodů podle kterých analyzovat propagandu. Nabízí velice komplexní systém, jak postupovat při analýze propagandy, neboť podle nich „*nutné zohlednit dobový kontext, obsah, formu, prostředky a způsob sdělení, stejně jako podrobný a poučený rozbor cílové skupiny a vzhled do zákonitostí uvnitř ní.*“⁴⁹

1.	Ideologie a účel propagandistické kampaně
2.	Kontext, v němž se propaganda vyskytuje
3.	Identifikace propagandisty
4.	Struktura propagandistické organizace
5.	Cílové publikum
6.	Techniky využití médií
7.	Speciální techniky k maximalizaci efektu
8.	Reakce publika na jednotlivé techniky
9.	Kontra-propaganda, pokud je přítomna
10.	Účinky a hodnocení

⁴⁷ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 85.

⁴⁸ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 15.

⁴⁹ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 77.

Tabulka 2 – 10 bodů členění pro analýzu propagandy. JOWETT, Garth S.;

O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Persuasion* Str. 290.

U každého z těchto bodů poté autoři předkládají nejdůležitější témata a otázky, na které se analyzující musí u propagandy zaměřit.

Zprv je důležité zjistit, zdali je propagandy vedena k podpoře nějaké ideologie. Hledají se tedy „*sady domněnek, hodnot, přístupů a chování stejně tak jako způsob vnímání a myšlení, které jsou dohodnuté do toho bodu, že ustavují set norem pro společnost, jež diktuje, co je žádoucí a co by mělo se mělo stát.*“⁵⁰ Převážně se tedy snaží prokázat ideologický podtext určitých textových či obrazných sdělení.

K úspěšné analýze propagandy je rovněž nezbytné pochopit kontext doby a historické pozadí, ve které se vyskytuje, stejně tak jako náladu ve společnosti v dané době.

S tímto souhlasí také Ellul, jenž tvrdí, že je nezbytné, „*aby se propaganda navázala nejen na existující představy a myšlenky jedince, ale především na základní proudy uvnitř společnosti.*“⁵¹ Obecně se tedy dá říct, že propagandista by měl dokonale znát psycho-sociologické základy jím cílené společnosti.⁵²

Propagandistou je označován šířitel a tvůrce propagandy. Může jím být buď instituce či organizace, nebo jednatel v čele těchto skupin či jednatel sám.⁵³ Dle Ellula je pak „*propagandista je vždy oddělen od toho, komu je propaganda určena.*“⁵⁴

Úspěšnost propagandy se odvíjí od struktury řídicí organizace, neboť ta nejméně úspěšnější pochází od „*silné, centralizované, rozhodovací autority, která produkuje konzistentní zprávu skrze její strukturu.*“⁵⁵ K tomu Ellul doplňuje, že propaganda musí být vždy „*institucionalizována a tím napojena na realitu.*“⁵⁶

Propaganda je vytvářena propagandistou a k naplnění své podstaty pak potřebuje i příjemce. Toto publikum je pak vybíráno právě propagandistou a je selektováno tak,

⁵⁰ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Persuasion*. Str. 291. Orig.: „*a set of beliefs, values, attitudes, and behaviors, as well as for ways of perceiving and thinking that are agreed on to the point that they constitute a set of norms for a society that dictate what is desirable and what should be done.*“

⁵¹ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 78.

⁵² PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 78.

⁵³ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Persuasion*. Str.

⁵⁴ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 83.

⁵⁵ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Persuasion*. Str. 293. Orig.: „*a strong, centralized, decision-making authority that produces a consistent message through-out its structure.*“

⁵⁶ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 83.

aby z něj měl propagandista co největší užitek.⁵⁷ Vzhledem k rozšíření masových médií se pak nejčastějším příjemcem stává masa.

U analýzy médií je nejprve zásadní podívat se na to, jaká média se užívají, neboť v moderní době se využívají veškerá dostupná média jako noviny, rádio, televize, film, internet, plakáty, knihy, hry, sportovní i kulturní akce a tak dále.⁵⁸

Techniky a prvky propagandy již byly do značné míry shrnuty v předcházející kapitole, nicméně Jowett a O'Donellová nabízí další prvky, podle nichž je možné propagandu analyzovat.

Jedním z nich je vytváření rezonance, jakožto šíření zpráv, které jsou v souladu s již existujícími přesvědčeními a postoji.⁵⁹

Důležitý je zdroj a jeho důvěryhodnost, neboť obecně se lépe přijímají informace již z dobře známých zdrojů popřípadě ze zdrojů spojenými s důvěryhodnými postavami. To je spjato rovněž s dalším bodem, kterým je názor vůdců.

Další technikou je cílení na nějakou určitou skupinu, ve které se většinou názory sdílí a dá se takto zaměřit více lidí najednou.

Speciálním prvkem je užití odměn a trestů, přičemž dochází k odrazování na základě nějakého odstrašujícího případu či naopak podpoře příkladného chování na bázi odměňování.

Monopol zdroje je také ceněný, neboť jeho sdělení a obecně důvěryhodnost se lidé příliš často neopovažují zpochybňovat.⁶⁰

Mezi nejobvyklejší prvky poté patří užívání symbolů a jazyka. K populárnímu užití propagandy slouží také hudba.

Účinnost propagandy se dá sledovat a ověřit na reakci veřejnosti, na níž cílí. Mezi tyto důkazy pak můžou patřit volby, vstup do stran či jiných organizací nebo zakládání vlastních sdružení a následné jednání jakožto skupina.⁶¹

Kontra-propaganda se může objevovat jako jakýsi boj či obrana proti stávající propagandě. Vyskytuje se spíše ve svobodných společnostech, nicméně i v totalitních se

⁵⁷ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Pesuasion*. Str. 295.

⁵⁸ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Pesuasion*. Str. 296-7.

⁵⁹ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Pesuasion*. Str. 299.

⁶⁰ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Pesuasion*. Str. 302.

⁶¹ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Pesuasion*. Str. 295.

dá nalézt jako undergroundová.⁶²

Závěrem se analyzuje, zdali se splnily cíle propagandy. Zde se jako důkaz může opět sledovat členství v nějakých organizacích, převzetí jazykových prostředků, či nějaké legislativy.⁶³

2.1.4. Využití propagandy

Propaganda ve 20. století je spjata se vznikem a širším užíváním masmédií, přičemž „mezi nejvýznamnější nová média s masovým vlivem patřily tisk, film, rozhlas a televize.“⁶⁴ Jak už vyplývá z názvu, díky své masovosti a možnosti tak zapůsobit na co největší množství lidí, byla tato média vítanou novou složkou propagandy.

Jedná se zároveň o nejdůležitější způsob manipulace, neboť „může v myslích lidí vytvořit iluzivní obraz světa a zcela umělé ovzduší hodnot a citů.“⁶⁵ Zjednodušeně řečeno, kdo ovládá média, ovládá i myšlení lidí.

S tím souvisí také největší nebezpečí propagandy, a sice fakt, že při snaze o podsouvání informací tím člověka „zbavuje vlastního myšlení a cítění a tím také autonomního a odpovědného rozhodování.“⁶⁶ Je pak pro takto ovlivněného člověka daleko lehčí propadnout emocím a tzv. davovému šílenství.

Propagandu využívala i KSČ v Československu už od konce 40. let, neboť bylo důležité etablovat nově nastolený režim. K dosažení tohoto cíle bylo nutné ovládnout především již zmiňovaná masmédiá, která „mohla informovat lidi všech tříd o legitimitě a nezbytnosti převzít kontrolu pod vedením té pravé ideologie, jejímž nositelem je ta správná strana, ta komunistická.“⁶⁷

Přípravu a provedení propagandy měl pak na starosti především Václav Kopecký, který do roku 1953 působil jako ministr informací. Mezi jeho nejvýraznější počiny patří to, že se také velkou mírou podílel na budování politických procesů v 50. letech.

⁶² JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Pesuasion*. Str. 285.

⁶³ JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Pesuasion*. Str. 286.

⁶⁴ PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze*. Str. 41.

⁶⁵ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 12.

⁶⁶ MAREK, František (2008). *Psychologie propagandy*. Str. 3.

⁶⁷ HALAMOVÁ, Veronika (2014). *Propaganda: The Instrument of the Communist Regime in Czechoslovakia 1948-1953*. Str. 38. Orig.: „It could inform the people of class about its legitimacy and the necessity to take control under the tutelage of the real ideology whose bearer is the real party, the Communist Party.“

3. Kontext doby

Období 50. let bylo pro církve v Československu velice složité vzhledem k častým perzekucím a obecně jejímu drsnému pronásledování. Do té doby se komunistická strana snažila vystupovat rezervovaně a do náboženských otázek příliš nezasahovala, neboť „asi 70 % členů KSČ bylo věřících.“⁶⁸ Počátek jejího agresivního postoje se tedy dá datovat ke státnímu převratu v roce 1948, kdy Komunistická strana Československa převzala moc a začala tak na své cestě k totalitní vládě s tvrdým vystupováním vůči církvi.

3.1 Vláda KSČ

K moci se komunistická strana dostává v únoru roku 1948, kdy část tehdejší vlády podává „*demisi na protest proti rostoucí z vůli komunistické strany a především jí ovládaných bezpečnostních složek.*“⁶⁹ Tuto vypjatou situaci musel řešit prezident Edvard Beneš. Ten s ohledem na jeho zhoršující se zdravotní stav a tlak, kterému byl ze strany KSČ vystaven, nakonec demisi přijal. Doplněním vlády byl pověřen Klement Gottwald a k moci se tak dostávají především komunističtí či jim příslušující ministři.

Dne 10. března roku 1948 pak tato vláda vyhláší tzv. akční program, který se opíral o ideu budování lidové demokracie, státně řízenou ekonomiku a kontrolu veřejného života. Komunistická strana tímto započala budování totalitního režimu a plnění těchto předsevzatých cílů.

Nic na tom nezměnily ani volby, které probíhaly 30. května téhož roku, kdy po vítězství kandidátky Národní fronty se ziskem 86% dokonce abdikoval prezident Beneš. Jeho nástupcem byl pak 14. června zvolen právě Klement Gottwald, který byl už předtím pověřen dosavadním výkonem prezidentových pravomocí a posléze byl také díky doporučení ÚV KSČ Národním shromážděním zvolen. Další den byla hned ustanovena i nová vláda „*vedená zkušeným komunistickým politikem a odborovým předákem Antonínem Zápotockým.*“⁷⁰

Během prvních let vlády se KSČ snaží především upevnit svou moc a do popředí dostat své stranické orgány, především pak Předsednictvo ÚV KSČ a jeho sekretariát,

⁶⁸ KALOUS, Jan (2010). *Instrukční skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Čižošť*. Str. 10.

⁶⁹ Vláda ČR (2008). *Od převratu do federace 1948 – 1968*. Str. 1.

⁷⁰ Vláda ČR (2008). *Od převratu do federace 1948 – 1968*. Str. 2.

na úkor parlamentu. Důležitou roli hrála rovněž Hospodářská rada ÚV KSČ, jež měla na starost ekonomické otázky, a dále také kontrola prostředků veřejné bezpečnosti.

3.2. Církevní perzekuce

Již od svého nástupu k moci považuje komunistická strana katolickou církev v Československu za ideologického konkurenta a vyžaduje od ní plnou oddanost a podřízení se jejím cílům. Církev však odmítá ustoupit, a tak v Československu od 50. let dochází k častým represím a omezování působnosti církve u nás.

Prvotní pokusy o omezení vlivu církve probíhaly ze strany KSČ snahou prosadit dohody, což však kvůli odmítavému postoji církve vůči její ideologii skončilo neúspěšně. Hned na počátku nastolování nového režimu dne „3. března 1948 požádal nový ministr spravedlnosti JUDr. Alexej Čepička pražského arcibiskupa ThDr. Josefa Berana o veřejné prohlášení kladného postoje církve k novému, komunistickému režimu.“⁷¹ Církevní hodnostáři však toto razantně odmítli a chtěli dál plnit svou roli bez účasti na politickém životě a ohradili se proti přisluhování režimu.

Komunistická strana Československa se tedy vrhá v roce 1949 do otevřeného boje vůči katolické církvi v Československu a v průběhu 50. let tedy neváhá církvi „zrušit kláštery, zabavit a rozkrást majetek, nepohodlné biskupy, kněze a řeholníky buď popravit, nebo poslat na dlouhá léta do kriminálů, koncentráků a pracovních lágrů.“⁷²

Nejrozsáhlejší a nejpřísnější opatření byla přijata v roce 1949, kdy komunistická strana cenzuruje katolický tisk a podniká veškerá možná opatření k utlumení její role ve společnosti.⁷³ Církev neměla proti KSČ sebemenší šanci vzhledem k tomu, že již masivně ovládala prostředky násilného donucení i média.

Jednou z nejvýraznějších akcí KSČ v červnu v tomto roce bylo založení tzv. Katolické akce. Měl to být pokus o zavedení klasické Katolické akce, tedy integrace laiků, kteří se podílejí na církevních aktivitách pod vedením jejích hodnostářů.⁷⁴ Do komunistické Katolické akce však byli zapojeni pouze tzv. vlastenečtí kněží, tedy ti,

⁷¹ RÁZEK, Adolf (2011). *672 hodiny vazby pátera Josefa Toufara*. Str. 2.

⁷² DOLEŽAL, Miloš (2014). *Drama života a kněžství*. Str. 15.

⁷³ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 10.

⁷⁴ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 10.

kteří byli ochotni spolupracovat s KSČ a podporovat jejich režim.⁷⁵

V říjnu téhož roku byly vydány církevní zákony podporující další omezení církve a celkově její kontrolu. Církev a její představitelé se tak čím dál víc dostávají do područí Komunistické strany Československa, neboť například „*kněží se stali hospodářsky závislími na státu či k výkonu duchovní služby potřebovali státní souhlas.*“⁷⁶

Časté pak byly vykonstruované procesy proti církevním hodnostářům, přičemž ten v Číhošti zaměřený proti páteru Toufarovi měl být jedním z nich, nicméně Toufar zemřel již během svého věznění StB.

Klíčové pro ovládnutí církve v Československu rovněž byly snahy o přerušení kontaktů s Vatikánem. Například v březnu roku 1950 byl „*v souvislosti s číhošťským zázrakem vyhoštěn z ČSR diplomatický zástupce Vatikánu v Praze Ottavio de Liva*“⁷⁷ na základě obvinění z vměšování se do vnitropolitických záležitostí Československa.

Jednou z forem boje proti církvi byla také propaganda. Ta byla nejvíce zaměřena proti Vatikánu, který je dle komunistické strany spojen s imperialismem a kapitalismem a vede propagandu v Československu na jejich podporu. Cílem pak byla diskreditace celé katolické církve a vyličení jejích nelidských prostředků.

4. Číhošťský zázrak

Termínem „číhošťský zázrak“ se značí dosud nevysvětlitelný jev, během něhož došlo 11. prosince roku 1949 k pohybu kříže v tamním kostele. Následný proces vykonstruovaný komunistickou stranou za viníka odsoudil patera Josefa Toufara, s jehož osobou je celý jev neodmyslitelně spjat.

4.1. Život Josefa Toufara

Josef Toufar, narozen 14. července 1902 v Arnolci u Polné, společně se čtyřmi sourozenci vyrůstal v hostinci, jenž jeho rodina vlastnila, stejně tak jako široké přilehlé

⁷⁵ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 10.

⁷⁶ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 10.

⁷⁷ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 17.

pozemky.⁷⁸ Již od mala se tak účastnil hojného společenského života, neboť jeho rodiče jako vlastníci hospody, a tatínek rovněž jako starosta, pořádali různé společenské akce.⁷⁹

První velkou ranou, s níž se musel ještě jako dítě vypořádat, byla smrt jeho maminky. Bylo mu pouhých 8 let a jeho matka mu vzhledem ke své laskavosti a pobožnosti byla velkým vzorem.⁸⁰ Její ztráta ho zasáhla natolik, že se sám v dospělosti snažil pomáhat dětem, které ztratily jednoho nebo oba rodiče.⁸¹

Odmala už také snil o tom, že se stane knězem a často si na to jako malý chlapec hrával.⁸² Nicméně když se hlásil v roce 1914 na střední školu připravující na vstup do kněžského semináře, vypukající světová válka mu přijetí znemožnila. V roce 1916 musel skončit i se studiem v obecné škole a vzhledem k těžkým časům pomáhat svému otci. U něj se rovněž při otázce studia na kněze setkal se s odporem, neboť ten předpokládal, že syn po něm převezme živnost. Až po jeho smrti se tak mohl ve 26 letech uchýlit ke studiu, protože hospodářství místo něj převzal jeden z jeho bratrů.

Problémem však byl fakt, že doposud nesložil maturitní zkoušku, a proto v roce 1928 nastoupil na gymnázium v Havlíčkově Brodě a studoval společně s tamějšími žáky. Ti byli však v rozmezí 11 a 12 let, proto budil o skoro 15 let starší student rozruch a posměch.⁸³

Nakonec tak přestoupil na jiné gymnázium, konkrétně do Chotěboře, a maturitní zkoušku v roce 1935 složil zde. Ihned poté se přihlásil do semináře, který navštěvoval v Hradci Králové a úspěšně ho dokončil v roce 1940. Zde se dočkal i následného vysvěcení a ve svých 38 letech absolvoval v rodné vesnici primici za účasti několika stovek jeho podporovatelů, blízkých a obyvatel z širokého okolí.⁸⁴

Díky své otevřené a nekonfliktní povaze a také velice lidskému přístupu, byl páter Toufar velice oblíbeným knězem. Už od dětství byl také zvyklý na starost o hojný

⁷⁸ DOLEŽAL, Miloš (2014). *Drama života a kněžství*. Str. 11.

⁷⁹ DOLEŽAL, Miloš (2014). *Drama života a kněžství*. Str. 11.

⁸⁰ DOLEŽAL, Miloš; LUŠTINEC, Vít. P. *Josef Toufar: oběť komunistického pronásledování katolické církve v Československu*.

⁸¹ DOLEŽAL, Miloš (2014). *Drama života a kněžství*. Str. 11.

⁸² DOLEŽAL, Miloš (2014). *Drama života a kněžství*. Str. 11.

⁸³ DOLEŽAL, Miloš (2012). *Jako bychom dnes zemřít měli*. Str. 32.

⁸⁴ DOLEŽAL, Miloš; LUŠTINEC, Vít. P. *Josef Toufar: Primice*.

počet lidí a se všemi skvěle vycházel. Snažil se rovněž být dobrým knězem i pro ty, kdož nebyli katolického vyznání. Často se účastnil různých společenských akcí, rozuměl si i s mládeží a obecně vystupoval velice neformálně a přátelsky.⁸⁵ Byl také velice hudebně nadaný, což je s jeho zálibou v účasti na zábavách a hudebních akcích úzce spjato.

4.2. Okolnosti a průběh události

U příležitosti třetí adventní neděle Josef Toufar dne 11. prosince roku 1949 vedl bohoslužbu v číhošťském kostele Nanebevzetí Panny Marie. Právě během ní se zničehonic „rozkývává dřevěný oltářní křížek a zůstane stát nakloněn a zkroucen ke kazatelně s mírným převisem.“⁸⁶

Páter Toufar vede bohoslužbu ze své kazatelny a stojí tak zády k oltáři, kde je kříž umístěn. Kostel je naplněn lidmi různého věku, pohlaví, ale i z různých společenských či majetkových skupin.

K pohybu téměř půlmetrového krucifixu pak dochází zhruba v půl desáté dopoledne přímo během Toufarova kázání, přičemž slova „*Uprostřed Vás stojí, kterého mnozí neznají, zde ve svatostánku je náš Spasitel.*“ doprovodil mávnutím ruky a poukázáním na onen křížek, který se několikrát rozhoupe a zůstane otočen směrem ke kazatelně.⁸⁷

Zřetelný pohyb kříže vidělo až 20 svědků, přičemž sám páter Toufar vzhledem k tomu, že stál k onomu místu zády, neviděl nic. Navíc se o této události dozvěděl až den poté, kdy mu o tom se slzami v očích vyprávěl místní kovář.⁸⁸ Až potom, co začal dostávat výpovědi i od dalších svědků, se tím páter Toufar začal zaobírat.

Tímto incidentem se páter Toufar zabýval i ve svém kázání další adventní neděli o týden později, tedy 18. prosince, kdy se snažil vše vysvětlit a „*zdůrazňoval, že se tedy nejednalo o signál přicházejícího neštěstí pro církev (jak to mnozí z přítomných*

⁸⁵ DOLEŽAL, Miloš (2014). *Drama života a kněžství*. Str. 14.

⁸⁶ DOLEŽAL, Miloš (2014). *Drama života a kněžství*. Str. 14.

⁸⁷ DOLEŽAL, Miloš; LUŠTINEC, Vít. *P. Josef Toufar: oběť komunistického pronásledování katolické církve v Československu*.

⁸⁸ DOLEŽAL, Miloš (2015). *Krok do tmavé noci*. Str. 290.

vnímali).⁸⁹

4.3. Vyšetřování StB

Zpráva o neuvěřitelné události se rychle roznesla po celé zemi a z Číhošti se tak stává poutní místo, kam se vydávají davy věřících i zvědavých občanů, ale také zástupci médií a příslušníci StB. Komunistická strana se totiž rozhodla tento případ propagandisticky zneužít a pokusit se tak definitivně vypořádat s katolickou církví.

Vyšetřování pátera Toufar a rovněž celého incidentu započalo 28. ledna roku 1950, kdy byl ze svého domu v Číhošti „ve večerních hodinách podvodně vylákán příslušníky Státní bezpečnosti, vydávajícími se za novináře“⁹⁰ a následně odveden do věznice ve Valdicích. Zde je Toufar pokorně ochoten vypovědět svou verzi, přičemž věří v to, že příslušníci StB budou mít pochopení a uvěří mu, že sám nic neviděl.

Za těmito zdmi tráví Toufar dlouhé 4 týdny vyplněné výslechy a mučením. Tohoto mučení se nejčastěji účastnil podporučík Ladislav Mácha, pověřený vyšetřením celého případu, jehož úkolem však bylo získat od Toufara doznání viny a zinscenování onoho „zázraku“.

Zprávy o „číhošťském zázraku“ se brzy dostaly i k prezidentu Klementu Gottwaldovi, který nařídil co nejrychlejší vypořádání se s případem, a to za každou cenu. Chtěl totiž použít kauzu „číhošťského zázraku“ na zasedání pléna ÚV KSČ, které mělo proběhnout 24. až 26. února a zabývat se církevními otázkami.⁹¹

Kromě fyzického násilí, kterého se na Toufarovi příslušníci StB hojně dopouštěli, se musel vyrovnávat také s častou absencí jídla a pití.⁹² Až 22. února, tedy po několikátýdenním mučení, doznává svou páter Toufar vinu a 23. února pod tlakem StB podepisuje připravený protokol, jenž vysvětluje způsob, jakým Toufar docílil pohybu kříže, a rovněž potvrzuje, že během svého věznění nebyl obětí násilí.⁹³ Do tohoto protokolu navíc StB později dopsala ještě doznání ze sexuálního obtěžování dětí,

⁸⁹ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 14.

⁹⁰ DOLEŽAL, Miloš (2014). *Nehledejte Krista bez kříže: poslední měsíc života Josefa Toufara*. Str. 6.

⁹¹ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 13.

⁹² RÁZEK, Adolf (2011). *672 hodiny vazby pátera Josefa Toufara*. Str. 23.

⁹³ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 15.

aby tím osobu pátera Toufara zdiskreditovala ještě více.⁹⁴

Ihned 24. února roku 1950 KSČ využívá Toufarova doznání a vzniká propagandistický film *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*, během nějž je Toufar již ve velmi zuboženém stavu. Tvůrci filmu se v něm snaží prokázat, že jejich domnělý primitivní mechanismus pater Toufar použil pro svůj podvodný pohyb kříže. Květinami umístěnými na oltář měl dle tvůrců filmu zakrýt onen systém strun a pružin, jimiž Toufar poté měl manipulovat z povzdálí ze své kazatelny a křížek takto rozhýbat.

Už během natáčení filmu Toufar vzhledem ke svému tristnímu zdravotnímu stavu zkolaboval a byla s ním tak natočena pouze jedna scéna. Po převozu zpět do věznice podstoupil 25. února operaci kvůli prasklému vředu v břiše, která však nebyla kvůli příliš pozdnímu zákroku úspěšná a společně s tím na následky svých mnohočetných zranění podlehl a ve 20:30 hodin zemřel. Jeho tělo je pak zakopáno do hromadného hrobu v Ďáblicích. Teprve v roce 1954, tedy až o 4 roky později, se jeho rodina dozvídá o jeho smrti. Bylo jim však pouze sděleno to, že pater Toufar musel podstoupit operaci kvůli prasklému žaludečnímu vředu, která se však bohužel nepovedla.

Toufarovou smrtí však tato záležitost nekončí a komunistická strana začíná se zneužíváním tohoto fenoménu pro své propagandistické účely.

⁹⁴ KALOUS, Jan (2010). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Str. 14.

II) Praktická část

5. Analýza pramenů

K dokazování zneužití tzv. číhošťského zázraku k propagandistickým účelům poslouží následující zvolená média – denní tisk a film. Z periodik bylo zvoleno *Rudé právo* jakožto typický představitel socialistického tisku. Dále v tom výčtu figurovaly i na první pohled liberálnější periodika, konkrétně *Svobodné slovo* a *Dikobraz*. Z filmové tvorby dokonale ilustruje komunistickou propagandu příklad snímku natočeného v roce 1950 s názvem *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*.

Periodika

5.1. Rudé Právo

Ústředním zdrojem propagandistických informací bylo jednoznačně Rudé právo, které si v roce 1920 založili českoslovenští komunisté po rozkolu se sociálními demokraty.

5.1.1. Článek 1 – *Ohlas dne: Organisované zázraky*

Jednou z prvních zmínek o tzv. číhošťském zázraku přineslo Rudé právo až 1. února roku 1950, tedy po více než dvou měsících, v krátkém článku ze sekce „*Ohlas dne*“, konkrétně nazvaným „*Organisované zázraky*“. Celý článek se skládá z pouhých tří odstavců o celkem šestnácti větách, z nichž přímo o Číhošti referuje až druhá půlka textu.

Celá událost je vyobrazena jen jednou strohou větou, a sice „*Při mši se tam několikrát pohnul kříž a objevila záře.*“⁹⁵ První desinformací vyskytující se v tomto textu je odkaz na jakousi záři, jež měla údajně „zázrak“ doprovázet. Nicméně žádné zmínky o záři se ve svědectví nevyskytují.

Další snahou o diskreditaci této události nabízí další věta „*Tak aspoň to šíří venkovští boháči mezi lidem.*“⁹⁶ Tímto se Rudé právo snaží zlehčit vážnost a popularitu,

⁹⁵ DOLEJŠÍ, Vojtěch (1950). *Organisované zázraky*. Str. 3.

⁹⁶ DOLEJŠÍ, Vojtěch (1950). *Organisované zázraky*. Str. 3.

jež byly událostmi v Číhošti vyvolány. Zároveň chce apelovat na „prosté občany“ a poštvat je tak proti tzv. „venkovským boháčům“, kteří jsou údajně strůjci rozruchu a událost vykládají po svém.

Dále v textu upozorňuje autor článku na možná další nebezpečí výskytu podobných události, přičemž na Slovensku se již vyskytly a nyní se rozšiřují i dále do Čech.

Nicméně poslední věty „*Nikoho tím ovšem neoklamou. Náš lid dobře ví, co to je a proč to je.*“⁹⁷ jsou opět značně propagandistické, když se opět obrací přímo na „lid“, který by se neměl nechat zmást a nevěřit událostem, které popírá KSČ a Rudé právo.

5.1.2. Článek 2 – *Jak se udál číhošťský „zázrak“*

Daleko obsírněji informoval o tzv. číhošťském zázraku článek ze 7. března roku 1950 nazvaný „*Jak se udál číhošťský „zázrak“*“.

Hned v úvodu celého článku dává Rudé právo značně najevo, koho považuje za strůjce tzv. číhošťského zázraku a s tím spjatou údajnou propagandu proti lidové republice a jejímu budování v Československu – katolickou církev. Ta však má přijímat rozkazy od Vatikánu, který navíc „*stojí plně ve službách angloamerických válečných štváců.*“⁹⁸ Vyjma útoku proti katolické církvi a jejímu vedení z Vatikánu je zde tedy rovněž do spojitosti s nimi uveden imperialistický západ jako další ideologický nepřítel a touto cestou jejich spojení se tak snaží Rudé právo najednou zdiskreditovat více soupeřů najednou. Je zde také neoblomně vyjádřen postoj k tzv. zázraku, s tím že šlo pouze o „*hanebný podvod, při kterém bylo nejhrubším způsobem zneužito cítění věřících.*“⁹⁹

Poté tento článek přináší novinky z vyšetřování tohoto případu a poskytuje vyjádření přímo tehdejšího ministra vnitra Václava Noska. Ten samozřejmě opět připomíná církevní hierarchii jako jednoho z nepřátel, který „*chce rozvrátit pomocí nevybíravých prostředků výstavbu našeho lidově demokratické řádu a všemi prostředky zabrzdit náš hospodářský vývoj.*“¹⁰⁰ Na příkladu maďarského kardinála Mindszentyho se poté snaží dokázat snahu Vatikánu vměšovat se do politiky lidově demokratických

⁹⁷ DOLEJŠÍ, Vojtěch (1950). *Organisované zázraky*. Str. 3.

⁹⁸ RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3.

⁹⁹ RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3.

¹⁰⁰ RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3

zřízení.

Dále obviňuje církev z útoku na prosté věřící občany Československa a šíření lživých informací proti tomuto zřízení. Oproti tomu hájí československou vládu, jež je k náboženství tolerantní a svými zákony se ho snaží chránit a zabezpečit. Odmítají také jakékoliv pronásledování či trestání církevních činitelů z náboženských důvodů a s tím spjatým výkonem jejich povolání. K tomuto docházelo jen v případech, kdy „*kněz odmítal plnit své kněžské náboženské povinnosti a namísto toho se zabýval rozvratnou protistátní činností.*“¹⁰¹ Takto se snaží Rudé právo vysvětlit a obhájit perzekuování církve a jejích činitelů v Československu, ke kterým často docházelo právě na základě domnělých a vykonstruovaných obvinění z protistátní činnosti. Na svou obranu se ještě snaží použít amnestii z roku 1949, kdy bylo osvobozeno necelých 300 kněží.

Následně se ministr Nosek dostal už konkrétně k Číhošti a jejímu „zázraku“, což má být způsob, jakým se nyní církev rozhodla devastovat socialistickou společnost a její budování. Ta je samozřejmě spočena s americkými „*imperialisty*“, kteří chtějí využít tuto „*lživou rozhlasovou i tiskovou kampaň směřující k rozpoutání další imperialistické války.*“¹⁰² Závěrem však ujistil, že československá vláda udělá vše pro to, aby zabránila „*středověkým pověrám a podvodům*“.

V dalších odstavcích článku informuje o podrobném průběhu a okolnostech tzv. číhošťského zázraku. Pojednává o něm jako o „*zázračném*“ vychylování kříže, přičemž uvozovky mají opět znehodnotit jakoukoliv vážnost a mysterii ohledně této události. Zároveň jako hlavní iniciátory vyšetřování dává do popředí občany, neboť prý až z „*popudu okolního obyvatelstva, které vyjadřovalo pochybnosti a podezření o pravdivosti „zázraku“ v číhošťském kostele a vzhledem k šířené rozvratné propagandě*“¹⁰³ začalo vyšetřování. Tato „*propaganda*“ byla vykonána tím, že kříž se po vychýlení obrátil k západu, což měl být znak blížící se války ze strany „*imperialistů*“. Navíc se v kostele mělo najít spoustu věcí, jako například hřebíky, dokazující připravenost celého podvodu mířeného proti obyčejným věřícím lidem.

Sám farář Toufar se měl doznat k protistátní činnosti a inscenaci této klamné události, při níž jednal dle pokynů katolických ordinářů a chtěl se také tímto zasloužit o popularizaci Číhoště. Následující Toufarova „zpověď“ je už pouze čistá propaganda.

¹⁰¹ RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3

¹⁰² RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3

¹⁰³ RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3

Podrobně zde totiž popisuje, jak mechanismus sestrojil a jak fungoval, a to dokonce skoro ve 3 odstavcích.

Toufar zde vše vysvětluje dokonce v přímých citacích. Zachází zde dokonce až tak do detailů, že sděluje například, že spirálovité pero, jež upevnil ke kříži, mělo 12 cm či že následně „*spodek křížku připevnil třemi gumičkami a vzadu na tělo Kristovo též připevnil jednu slabší gumičku.*“¹⁰⁴ Dokonce znal i přesné datum, kdy tento mechanismus montoval, což bylo 8. prosince roku 1950, neboť byl celý den na faře sám. Spirálovitým perem navázaným na gumičky a drátky měl pak docílit toho, že po vychýlení na jednu stranu se kříž poté automaticky otočí i na druhou stranu.

Při samotném provedení tzv. číhošťského zázraku si pak páter Toufar dle své výpovědi zakryl svou pravou ruku za „*knihou evangelia, služeb božích a snubních ohlášek a zatáhl dvakrát za ocelový drátek.*“¹⁰⁵ Sám se pak chváří, jak zdatně se mu podařilo vše provést. Nikdo z přítomných nepostřehl, že pohyb kříže způsobuje on a jemu se tak povedlo je dokonale oklamat a podvést. Ještě tentýž den po mši pak sám celé zařízení schoval.

Na závěr se autor článků snaží zdůraznit, že není pochyb o tom, že církve „*zneužila cítění věřících pro štvavou válečnou propagandu anglo-amerických imperialistů.*“¹⁰⁶

5.2.3. Článek 3 - Vatikánský „zázrak“ v Číhošti

Hned o den později, tedy 8. března 1950, přineslo Rudé právo další článek o Číhošti s názvem „*Vatikánský „zázrak“ v Číhošti*“. Jak už je patrné z názvu, tentokrát se Rudé právo pouští do boje proti církvi a zpočátku se zaměřuje na návštěvu papežského velvyslance Ottavia de Liva v Praze. Jeho jméno se tady právě kvůli jeho krátkému pobytu v Československu spojuje s tzv. číhošťským zázrakem. Je zde vykreslen jako jakýsi špion Vatikánu, který údajně „*objížděl katolické biskupy a dával jim instrukce Vatikánu, které vycházejí ze střediska válečného štvání imperialistů na Wall Streetu.*“¹⁰⁷ Toto falešné obvinění navíc dovršili tím, že k jeho domnělým aktivitám připsali rovněž přípravu zázraku v Číhošti právě dle pokynů z Vatikánu.

¹⁰⁴ RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3

¹⁰⁵ RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3

¹⁰⁶ RP (1950). *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Str. 3

¹⁰⁷ RP (1950). *Vatikánský „zázrak“ v Číhošti*. Str. 3.

Poté už se článek obrací opět k postavě faráře Toufara a jeho vykonstruovaným „doznáním“. Ten se měl doznat k zatajování těchto praktik před místními obyvateli. Když tak za ním přišel kovář Pospíšil, který mu jako první referoval o shlédnutém „zázraku“, měl se schválně tvářit, jako že o ničem neví. Poté prohlašoval, že se „zázrak“ dal očekávat a tím měl prý chtít „ještě více utvrdit několik zfanatizovaných věřících v pravost „zázraku,“.¹⁰⁸ Navíc se měl ještě spolčit a vše domlouvat s opatem Tajovským, který navštívil Číhošť krátce po proběhnutí tzv. zázraku. Společně se pak měli dohodnout na dalším provedení podobných zázraků.

Dále se článek opět vrací k osobě velvyslance Otta de Liva, jenž také zavítal do Číhošti a jehož návštěva se měla ututlat. Tuto žádost podal sám de Liva Toufarovi, „aby se pak neřeklo, že Vatikán v tom má prsty.“¹⁰⁹ Po jeho návštěvě se pak totiž měly hromadně připravovat další zázraky. Důkazem toho měla být kněžská schůze v Havlíčkově Brodě a Jihlavě, kterých se páter Toufar zanedlouho poté zúčastnil. Zde měl přednést o provedení svého podvodu a podat tak úspěšné hlášení až do Vatikánu jakožto hlavního strůjce, který „se chtěl ukrýt do pozadí a nechal jednat své lokaje.“¹¹⁰

Poslední větou opět článek tvrdě útočí na své dva nepřátele, a sice tvrdí, že opět dokázali odhalit pravdu, totiž že „Vatikán stojí ve službách angloamerických válečných štváčů.“¹¹¹

5.1.4. Článek 4 - Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení

Skoro okamžitě přináší Rudé právo další článek s tematikou Číhoště a nyní se dokonce článek „Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení“ dostal až na první stranu. V tomto případě se jedná se o recenzi na vydaný propagandistický film se shodným názvem, který vycházel v kinech právě v den vydání novin, a sice v pátek 10. března 1950.

Hned v úvodu se autor recenze Karel Vaněk snaží občany nalákat, aby se každý mohl „na vlastní oči přesvědčit, jak hnusnou komedii se neostýchal sehrát farář Toufar s city prostých věřících.“¹¹² Film má tedy občanům propagandisticky vnutit vysvětlení tzv. číhošťského zázraku pohledem KSČ. V recenzi se tak s ohledem na zhanobení tzv.

¹⁰⁸ RP (1950). Vatikánský „zázrak“ v Číhošti. Str. 3.

¹⁰⁹ RP (1950). Vatikánský „zázrak“ v Číhošti. Str. 3.

¹¹⁰ RP (1950). Vatikánský „zázrak“ v Číhošti. Str. 3.

¹¹¹ RP (1950). Vatikánský „zázrak“ v Číhošti. Str. 3.

¹¹² VANĚK, Karel (1950). Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení. Str. 1.

číhošťského zázraku používají označení jako „*kejklířský*“ a opět se odkazuje na jasnou výpomoc z Vatikánu.

Tou zásadní formou profanace událostí v Číhošti má být důmyslný mechanismus, jež měl farář Toufar sestrojít a použít, a následná diskreditace jeho osoby. Údajně pak měl k šíření svých činů využívat i školní děti, které o tzv. číhošťském zázraku musely psát úlohy. Nicméně dle Vaňka se jednalo jen o „*jeden z prostředků, užívaných nepřáteli naší vlasti, lidu, pracujícího na výstavbě své šťastnější budoucnosti, jedna z provokačních method přísluhovačů imperialistů.*“¹¹³

Důkazem zkaženosti a rovněž nepopíratelnosti jeho vinny má být jeho korespondence a také doznání svědků. Osobu faráře Toufara zde autor označuje jako „*pouťového eskamotéra a jeho reklamního agenta v jedné osobě.*“¹¹⁴ Označení „*pouťový*“ do značné míry odkazuje na již použitý výraz „*kejklířský*“, přičemž obojí pak díky vhodnému propagandistickému zneužití navozuje dojem šarády a pohrávání si a manipulace s občany. Zároveň to ještě umocní označení „*reklamního agenta*“, což naznačuje onu následnou manipulaci s informacemi a záměr útoků proti lidovému zřízení.

Závěrem ještě autor dovrší tato názvosloví „*pouťovým kejklířstvím*“ a vyzývá diváky, aby sami shlédli, jak „*byli odhaleni domácí strůjci a jejich páni ve Vatikánu a byli odhaleni jako agenti anglo-amerických válečných štváčů.*“¹¹⁵

5.1.5. Článek 5 – *Ohlas dne: Dva kněží*

V rubrice *Ohlas dne* se 17. března 1950 opět vyskytl krátký shrnující článek o číhošťském knězi Toufarovi. Konkrétně tyto pouhé tři odstavce lákají na film promítaný v československých biografech popisující „*podvod faráře Toufara z Číhoště, katolického kněze, který ve službách nepřátelské politiky Vatikánu zneužil i náboženství.*“¹¹⁶ Tato jeho činnost prý byla poháněna nenávisť k lidu Československa a k lidové demokracii.

Do kontrastu s farářem Toufarem pak článek dává faráře Michala Horvátha z Nitranska. Ten naopak inicioval budování zemědělských družstev, aby tak ulehčil

¹¹³ VANĚK, Karel (1950). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Str. 1.

¹¹⁴ VANĚK, Karel (1950). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Str. 1.

¹¹⁵ VANĚK, Karel (1950). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Str. 1.

¹¹⁶ DOLEJŠÍ, Vojtěch (1950). *Dva kněží*. Str. 3.

drobným zemědělcům v jejich nesnadném živobytí. Každý z nich totiž plýtl pracovní silou, kterou využíval jen na svých pár kusů dobytka. Spojením do jednoho velkého stáda pak tato obec daleko více prosperovala.

Článek ve svém závěru pak nabádá čtenáře, aby si vybral, kterého z těchto dvou kněží bude následovat. Je zde patrná snaha o glorifikaci druhého faráře, který ztělesňuje ideologické představy Komunistické strany Československa, jelikož buduje společný majetek a naopak je proti malým podnikatelům a živnostníkům. Osoba faráře Toufara je zde tedy zneužita jen jakýsi „obětní beránek“ reprezentující zkaženost církve a ideologického nepřítele Vatikánu. Autor článku předkládá i odpověď na otázku, kterého z těchto dvou by měl sledovat správný katolický věřící a dle něj na to „není těžká odpověď“ - *farář Toufar to nebude.*¹¹⁷

5.1.6. Článek 6 - Vývoz „zázraků“

Článek z 18. března 1950 už pojednává obecněji o tématu ideologických nepřátel Československa a jejich propagandě na našem území.

Úvodem je zde opět otevřena kolaborace Vatikánu v čele s papežem a amerických „imperialistů“. Ti údajně ostatním „zmarshallizovaným“ zemím vyvázejí jen „zbraně, krváky a pornografickou literaturu.“¹¹⁸ K tomuto nyní přidali i „zázraky“, což je samozřejmě narážky i na tzv. číhošťský zázrak.

Původem těchto „zázraků“ měly být volby v Itálii, které právě Američané manipulovali a nyní se obdobně snaží proniknout do lidově demokratických zemí. Prvním takovýmto pokusem měla být polský Lublin, kde „řeholní sestra Barbora viděla, jak obraz Panny Marie v lublinské katedrále začal ronit krvavé slzy.“¹¹⁹ Toho se měla chopit polská církev a vykládat to jako hrozbu budoucího pronásledování církve. Zde se jí to však nepovedlo, jelikož „polské státní orgány odmítly tuto rafinovanou provokaci a „rozruch se zázrakem“ skutečně záhy pomínul.“¹²⁰ Vyvstaly tedy obavy, že se američtí „imperialisté“ pokusí o podobnou inscenaci v Československu.

Prvopočátky této propagandy v Československu pak datuje autor článku k nástupu již zmiňovaného papežského velvyslance Ottavia de Liva do úřadu. Ten ihned

¹¹⁷ DOLEJŠÍ, Vojtěch (1950). *Dva kněží*. Str. 3.

¹¹⁸ SLAVÍK, Václav (1950). *Vývoz „zázraků“*. Str. 5.

¹¹⁹ SLAVÍK, Václav (1950). *Vývoz „zázraků“*. Str. 5.

¹²⁰ SLAVÍK, Václav (1950). *Vývoz „zázraků“*. Str. 5.

začal objíždět československé katolické hodnostáře a spolupracovat s nimi na tvorbě „zázraků“.

Prvním pokusem, jež zde Václav Slavík zmiňuje, byl na Plzeňsku výjev „*Panny Marie na tanku s americkým praporem, obklopenou americkými vojáky.*“¹²¹ Zde šlo však především o následný propagandistický útok na americké „*škody napáchané bombardováním Škodových závodů, provedeným z příkazu zaoceánských kapitalistických pirátů pět minut před koncem války*“¹²², na které nesmí československý lid zapomenout.

Naději však poté Otto de Liva vložil do faráře Toufara ze „zapadlé Číhošti“. Toufar měl za „*propůjčení se zázraku*“ inkasovat tučnou sumu a de Liva se měl postarat o to zatajení své návštěvy v Číhošti „*aby se neřeklo, že Vatikán v tom má prsty.*“¹²³ Následný důrazný apel na věřící, aby nemlčeli a nenechali se těmito „zázraky“ zneužít je opět silně propagandistický. O Ottu de Liva je prý už postaráno a podvodný Toufarův mechanismus na pohyb kříže již neexistuje a kříž je na svém místě.

V závěru ještě Slavík srovnává Hitlera a katolickou církev spolčenou s americkými „*imperialisty*“, neboť shodně užívali tématiky „zázraků“, když byli v úzkých.

5.1.7. Článek 7 – *Ohlas dne: Nejde o náboženství*

Opět v rubrice *Ohlas dne* dne 21. března 1950 zabývající se osudem faráře Toufara. Opět je zde vyobrazen protiklad dvou kněží, přičemž jeden má působit blahosklonně a na toho druhého, zde právě opět případ pátera Toufara, má být jen svalována vinna.

Srovnává se zde osud Jána Decheta z Bánské Bystrice, který byl na své místo administrátora této diecése dorazen po smrti předchozího správce. Nicméně bez souhlasu církve, a proto byl ze strany Vatikánu exkomunikován, neboť „*přijal církevní úřad ze světských rukou.*“¹²⁴

¹²¹ SLAVÍK, Václav (1950). *Vývoz „zázraků“*. Str. 5.

¹²² SLAVÍK, Václav (1950). *Vývoz „zázraků“*. Str. 5.

¹²³ SLAVÍK, Václav (1950). *Vývoz „zázraků“*. Str. 5.

¹²⁴ DOLEJŠÍ, Vojtěch (1950). *Nejde o náboženství*. Str. 5.

Oproti němu je páter Toufar, jenž údajně náboženství svým „zázrakem“ doopravdy zneužil a poškodil. I přes požadavky ze strany věřících však páter Toufar potrestán nebyl, což může být zapříčiněno jen jedinou skutečností, a sice tou že „vykonával jen přání vysoké církevní hierarchie a Vatikánu.“¹²⁵

Závěrem je opět za příkladného označen ten druhý farář, v tomto případě Ján Dechet. Komunistická strana Československa tedy opět našla vhodný exemplář, který by vyhovoval její politice. V tom případě se postavila proti církvi tím, že jmenovala církevního hodnostáře bez jejího souhlasu. Nicméně hlavní podstatou tohoto článku znovu bylo pošpinit jméno pátera Toufara a spojit ho s podvodnou politikou Vatikánu, kterému „nejde o náboženství, ale o nepřátelskou politiku proti naší republice.“¹²⁶

5.1.8. Analýza

S ohledem na desetibodové členění pro analýzu propagandy dle Jowetta a O'Donellové bude probíhat analýza předložených článků z Rudého práva.

Zprv má být zkoumána ideologie, která propagandu využívá. V tomto případě se zcela určitě jedná o komunistickou ideologii šířenou Komunistickou stranou Československa, neboť jak už stojí dokonce i v samotném záhlaví, je to „*Ústřední orgán Komunistické strany Československa*“.

Dalším bodem je kontext propagandy, která probíhala v prvních letech komunistické vlády v Československu. Společnost nebyla ještě plně nakloněna tomuto zřízení, a proto se KSČ uchylovala k tak časté propagandě, která byla především v těchto prvních rocích tak důležitá. U tzv. číhošťského zázraku pak bylo cíleno na katolickou církev, která měla v Československu dlouholetou tradici a byla tak ideologickým nepřítelem.

Při identifikaci propagandisty se dá opět vycházet ze samotného názvu deníku, a je jím tedy Komunistická strana Československa.

Z hlediska institucionalizace a struktury této strany se jedná o stranu etablovanou a krátce po uchopení moci v Československu již ovládala veškeré orgány státní moci. Konkrétně propagandu pak mělo na starosti především Ministerstvo informací, které se tak mohlo soustředit na podávání konzistentních zpráv rozšířených do celé sféry života obyvatelstva.

¹²⁵ DOLEJŠÍ, Vojtěch (1950). *Nejde o náboženství*. Str. 5.

¹²⁶ DOLEJŠÍ, Vojtěch (1950). *Nejde o náboženství*. Str. 5.

Cílovým publikem se pak stávali všichni občané Československa, nebo především všichni čtenáři Rudého práva.

Technicky pak bylo v tomto konkrétním případě využito denního tisku, tedy novin Rudé právo.

Při výčtu využitých technik k maximalizaci efektu propagandy se zde nejmórazněji využíval jazyk propagandistických textů. Lexikální analýza totiž nabízí nepřeborné množství použitých výrazů a klasických propagandistických prvků.

Důraz je zde pak kladen na slova jako „*vlast*“, „*lid*“, především pak „*pracující*“ a „*výstavba*“ či „*budovat/elský*“, které mají ve čtenáři evokovat pocit sounáležitosti a lépe tak propagandisticky působit na jeho myšlení. Jedná se o typický případ kladného stereotypu

Dále pak o tzv. číhošťském zázraku pokaždé referují jako o „zázraku“, tedy snaží se uvozovkami ještě více perziflovat podstatu této události. To souvisí s banalizací celé události a snaze upozornit na vlastně neexistující problém.

Reakce publika pak byla spíš kladná, neboť domnělý mechanismus a rekonstrukce KSČ byla obecně přijímána až do 70. let, kdy až se začalo o případu faráře Toufara opět mluvit a rozběhly se další série vyšetřování.

Kontrapropaganda se ze strany katolické církve nevyskytovala, neboť i Katolické noviny přinášely propagandistické informace o podvodném jednání faráře Toufara vzhledem k tomu, že byly také víceméně pod správou KSČ.

Závěrem při hodnocení a shrnutí účinků komunistické propagandy na stránkách Rudého práva se dá konstatovat, že byly úspěšné a podařilo se jim vstúpit do myslí československého obyvatelstva podvodné jednání faráře Toufara.

Při další analýze dle informací poskytnutých v teoretickém základě lze propagandu Rudé práva z hlediska typologického označit za propagandu bílou, neboť autorem těchto informací je bezesporu KSČ. Na druhou stranu, co se týká obsahu předkládaných informací, dají se články z Rudého práva zařadit spíše do černé propagandy, neboť jsou plny samých desinformačních a naprosto nepravdivých informací.

Z hlediska typologického se určitě jedná o propagandu politickou, tedy určenou k udržení postavení KSČ, což bylo vzhledem k nedávnému uchopení moci nezbytné.

S tím je spjatá propaganda ideologická určená pro šíření komunistické ideologie, v tomto případě prostřednictvím deníku Rudé právo. Ideologická propaganda je v této situaci namířena proti církvi, ale stejně tak se zde objevují i narážky na kapitalistický americký systém. Ten je zde například označován slovy jako „anglo-američtí váleční štváči“, „zaoceánští kapitalističtí piráti“ či prostě jen „imperialisté“. Často jsou tato slova doplněna o válku, třeba „imperialistická válka“ či „blížící se válka ze strany imperialistů“, což má ve čtenáři vzbudit strach z možné nadcházející války a vyvolat tak obavy ze západního světa.

Ohledně četnosti zpráv se dá konstatovat, že Rudé právo spíše o událostech v Čihošti neinformovalo, než informovalo, nicméně našly se i výjimky. Články však vycházely až několik měsíců po samotném průběhu onoho „zázraku“, což může souviset s pravděpodobnou snahou ve svém vlastním zájmu o této události nepřinášet informace a snažit se to víceméně ututlat. Až když bylo zřejmé, že tzv. čihošťský zázrak je příliš velký fenomén, snažilo se vedení KSČ co nejdříve této kauzy využít.

Ve výzkumném vzorku č. 1 byla propaganda prokázána.

5.2. Svobodné slovo

Dalším deníkem, který byl podroben analýze, je Svobodné slovo, který byl pod zástitou Československé strany socialistické. Ta po druhé světové válce změnila název z České slovo na právě Svobodné slovo. Nicméně zanedlouho poté po událostech v únoru roku 1948 se deník dostal pod vedení KSČ a většina tehdejšího vedení odešla. Ze Svobodného slova se tedy také stává nástroj Komunistické strany Československa.

5.2.1. Článek 1 - Lid zabráni útokům na svou práci

Článek ze dne 5. března roku 1950 přináší obšírné informace o spiknutí církve, neboť „římskokatolický episkopát na příkaz Vatikánu se snaží rozvracet republiku, zakazuje duchovním spolupráci s lidovou správou a inscenuje zázraky.“¹²⁷ Toto přináší hned první věta tohoto článku, který se zabývá vyhoceným konfliktem mezi církví a československou vládou v roce 1950. Okrajově se však zabývá i „inscenací zázraků“, čímž naráží právě tzv. čihošťský zázrak.

O něm však referuje až na další straně v kapitole „Inscenování zázraků“. Zde se

¹²⁷ KB (1950). *Lid zabráni útokům na svou práci*. Str. 1.

církev údajně se svou snahou o rozvrácení republiky uchýlila k „šarlatánství, k podvodům, při kterých bylo zneužito důvěřivosti a náboženské víry katolické veřejnosti.“¹²⁸ Organizací zázraků chce církev údajně zničit „budovatelskou práci“ a připravit tak Československo o budoucí blahobyt. Konkrétně se zde poté přistupuje k událostem v Číhošti, o nichž bude Svobodné slovo informovat své čtenáře ještě v průběhu dalších dní. Toto má pomoci veřejnosti, aby se církev „přesvědčila a ještě se přesvědčí, že lid se nedá ohlupovat.“¹²⁹

V tomto krátkém odstavci ještě na závěr článek upozorňuje na podvodné „pokusy o únos či vraždu duchovních, ze kterých by pak bylo možno obvinít stát a jeho bezpečnostní orgány.“¹³⁰ Tato narážka na konec se může přímo týkat případu faráře Toufar, který byl právě bezpečnostními složkami odveden.

5.2.2. Článek 2 – Smyšlený zázrak ve službách reakce

S předešlým apelem o bližší informace pak daleko rozsáhleji pojednává o tzv. číhošťském zázraku článek ze 7. března roku 1950.

V úvodu se článek hned ostře opírá do katolické církve, neboť „veřejnost už měla řadu příležitostí přesvědčit se o činnosti vysokého římskokatolického kleru v Československu.“¹³¹ Ta má dostávat rozkazy od Vatikánu a úzce spolupracovat s americkými imperialisty na rozkladu československé společnosti. Oproti tomu je zde vyzdvihována velkorysost československé vlády, jež udělila amnestii a smazala tresty stovkám katolických kněží. Církev však na toto reaguje jen „dalšími útoky, namířenými k rozrušování pořádku a klidu, k povzbuzování válečné psychosy a k nezákonné činnosti proti našemu lidově demokratickému státu.“¹³² Jedním z projevů této činnosti má pak být organizace „zázraků“ na území Československa a dokonalým příkladem pak má být ten číhošťský, který je spjat i se „šeptanou propagandou“.

Dále je pak opět Vatikán spojován s americkými imperialisty, kterým slouží jako iniciátor akcí v Československu. Je zde rozebráno rovněž vysílání *Hlasu Ameriky*, který informoval o událostech v Číhošti. Toto vysílání je ale označeno jako „série nesmyslů“, neboť například tvrdí, že „Američané mají jakási zvláštní letadla s tajnými paprsky,

¹²⁸ KB (1950). *Lid zabráni útokům na svou práci*. Str. 2.

¹²⁹ KB (1950). *Lid zabráni útokům na svou práci*. Str. 2.

¹³⁰ KB (1950). *Lid zabráni útokům na svou práci*. Str. 2.

¹³¹ KB (1950). *Smyšlený zázrak ve službách reakce*. Str. 3.

¹³² KB (1950). *Smyšlený zázrak ve službách reakce*. Str. 3.

kteřé uspí všechny Čechy.“¹³³ Informace obsažené ve vysílání *Hlasu Ameriky* jsou pak jasně označeny jako „propaganda podněcovatelů nové války“.

Oproti tomu pak stojí úřední zpráva, na níž se článek odkazuje jako na důvěryhodnou rekonstrukci „zázřaku“ vycházející z jasně daných svědectví a skutečností. V této zprávě například stojí, že po incidentu došlo k vyšetřování orgánů státní bezpečnosti, které na místě „našly zahnuté hřebíky a jiné podrobnosti, které zvýšily podezření, že se jedná o docela obyčejný podvod.“¹³⁴ Závěry tohoto pátrání byly pak s plnou určitostí potvrzeny sérií dalších vyšetřování.

Toto pátrání jasně tvrdí, že páter Toufar „zázřak“ zinscenoval. Během svých návštěv jiných katolických hodnostářů měl získat inspiraci a poté již konkrétně 8. prosince sestrojil primitivní mechanismus na pohyb křížem. Díky šeru a také užití květin na oltáři dokonale tento mechanismus zakryl před zraky místních.

Potom už si jen den předem mechanismus vyzkoušel a onu neděli 11. prosince již „zázřak“ bezchybně provedl. Tím, že gestikuloval levou rukou na jednu stranu, odvedl pozornost přítomných věřících a nikdo si tak nevšiml, že tahá za drátek. Rovněž si pravici „pro jistotu zakryl třemi silnými knihami, totiž knihou evangelia, služeb božích a snubních ohlášek.“¹³⁵

Zprávy o tzv. číhošťském zázřaku se poté rychle šířily díky Vatikánu a dostaly se tak až do Ameriky, kde se vydávaly články „o úkazu, který prý znamená válku a konec komunismu.“¹³⁶ Zvěsti se šířily v Československu především díky spolčeným církevním hodnostářům, přičemž nejvýrazněji měl tuto roli plnit opat Tajovský, který „zázřak“ očekával. Pro propagaci byly také vytvořeny fotografie zachycující inkriminované místo.

Jako motiv pro spáchání tohoto podvodu pak článek uvádí, že jeho pomocí chtěl „Vatikán šířit názor, že se blíží politický „převrat“.“¹³⁷ Kromě těchto „rozvratnických“ snah Vatikánu si chtěl i farář Toufar údajně přilepšit a vytvořením poutního místa tak přilákat do chudé Číhošti více lidí. Propagaci měl zajistit i biskup Pícha nařizením vyšetřování, které by jen zvýšilo povědomí o „zázřaku“. Vatikán chtěl však zůstat v pozadí, a proto také zůstal utajeny například návštěva Ottavia de Liva v Číhošti.

¹³³ KB (1950). *Smyslený zázřak ve službách reakce*. Str. 3.

¹³⁴ KB (1950). *Smyslený zázřak ve službách reakce*. Str. 3.

¹³⁵ KB (1950). *Smyslený zázřak ve službách reakce*. Str. 3.

¹³⁶ KB (1950). *Smyslený zázřak ve službách reakce*. Str. 3.

¹³⁷ KB (1950). *Smyslený zázřak ve službách reakce*. Str. 3.

Zároveň probíhalo nedlouho po „zázraku“ několik sjezdů církevních hodnostářů, kde se Toufar údajně vychvaloval. Mezitím však ve vyšetřování orgánů státní bezpečnosti dochází k jasnému závěru, že farář Toufar je vinen a bude souzen, přičemž *„jeho vina je tím větší, že zneužil důvěry svých svěřenců, že zneužil symbolu kříže, posvátného všem věřícím.“*¹³⁸

Na konci článku je výzva *„našemu lidu“*, který podvody *„dovede prohlédnout a přísně potrestat.“*¹³⁹

Tento článek je doplněn i obrázky ilustrujícími prostředí tzv. číhošťského zázraku. Na prvním je zachycen sám farář Toufar stojící na své kazatelně, přičemž tato fotografie pochází z natáčení filmu *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Na dalších dvou fotografiích je poté vyobrazen onen mechanismus s popiskem *„Vysvětlení zázraku: drát se smyčkou“* a na druhé fotografie je vyobrazen vychýlený krucifix a u něj je *„Tak vypadá „zázračný kříž.“*

5.2.3. Článek 3 – Z pozadí číhošťského „zázraku“

Obdobně popisuje události z Číhošti také článek z 9. března roku 1950 s podtitulem *„Minulost faráře Josefa Toufara – Hrubé zneužití víry.“* Hned v úvodu je tzv. číhošťský zázrak zařazen do *„rozvratnické, protistátní politiky římskokatolického episkopátu, který postupuje podle štváčských směrnic Vatikánu, bez ohledu na zájmy věřících.“*¹⁴⁰ Opět je zde spojitost s farářem Toufarem a biskupem z Hradce Králové a velvyslance Ottavia de Livy, jakožto Toufarových přímých nadřízených, od nichž měl přijímat rozkazy. Ottavio de Liva dokonce Číhošť osobně navštívil a při té příležitosti měl Toufarovi předat informace o uskutečnění zázraku. On sám měl zde dát najevo, že *„opravdu považuje kříž za „zázračný“ a v přítomnosti strůjce nedůstojného kejklřství tento dřevěný kříž políbit“*.¹⁴¹ De Livu poté označuje za *„agenta vatikánské reakce“* a samotný tzv. číhošťský zázrak za *„komedii“* a *„kramářský podvod“*.

Poté následuje stručné přiblížení Číhošti, která má jakožto *„chudá ves 250 obyvatel, několik křivých uliček, hrbolatou náves, hostinec, školu, 57 popisných čísel,*

¹³⁸ KB (1950). *Smyslený zázrak ve službách reakce*. Str. 3.

¹³⁹ KB (1950). *Smyslený zázrak ve službách reakce*. Str. 3.

¹⁴⁰ KB (1950). *Z pozadí číhošťského „zázraku“*. Str. 3.

¹⁴¹ KB (1950). *Z pozadí číhošťského „zázraku“*. Str. 3.

asi třicet radlopřijimačů – a dost.“¹⁴² Tamní farnost poté spravuje právě Josef Toufar, jehož život je poté také ve zkratce popsán.

Co se týká jeho ideologických přesvědčení, měl být Toufar „zarytý reakcionář“ a také se „spolčoval s vyslovenými nepřáteli státu.“¹⁴³ Ještě k tomu všemu měl být poháněn svou „nenávisť k prostému lidu“. Toto měly být také příčiny, proč ho nechtěli obyvatelé ze Zahradky, původního Toufarova působiště, neboť by se „v očištěném ovzduší po únoru špatně vyjímal.“¹⁴⁴ Žádost byla podána k akčnímu výboru Národní fronty, nicméně Toufarovu novou farnost vybral biskup z Hradce Králové. Zde je znát rozhořčení nad tím, že zde nebyly vyslechnuty orgány lidové správy, ale vložil se do toho údajný kolaborant Mořic Pícha. Toto jejich spolčení je rovněž důkazem toho, že tzv. číhošťský zázrak se plánoval již dlouho dopředu a nové místo Toufarova pobytu proto nebylo vybráno náhodně.

Další kapitola se zabývá obyvateli z Číhoště a jejich svědectvím. Většina z nich, stejně tak jako očití svědci tzv. zázraku vypověděli, že „ten nápad nepocházel z jeho hlavy.“¹⁴⁵ Tento názor poté článek předkládá jako „jednomyslný“, přičemž farář Toufar se měl během svého pobytu v Číhošti snažit získat důvěru místních, aby nepůsobil nápadně. Údajně si měl chtít vybudovat „pověst člověka sousedského, hodného a důvěryhodného.“¹⁴⁶

Poté už je upřena pozornost k samotnému provedení zázraku, na který se měl Toufar připravovat už od svého příchodu. Měl například zakázat kostelníkovi přístup k oltáři či rafinovaně využít trhlinu na starém kříži. Dále je zde rozebíráno údajné využití květin k zakrytí mechanismu pro pohyb kříže, které se však dle autora článku užívat při takovýchto bohoslužbách nesmí.

Následující kapitola pak nese název „Toufar – podvodník“ a je v ní popsáno, jak dále farář Toufar postupoval po událostech z neděle 11. prosince. Sám prý předstíral, že nic neviděl, nicméně přesto se snažil rozšířit povědomí o „zázraku“ například tím, že nechal do kostela umístit nápis informující o „dvou „zázracích“ a nerozmýšlel se označit své kejklářství za zázrak.“¹⁴⁷ Pokusy zhotovit z Číhoště poutní místo pak označuje článek jako propagandu, jejíž účinky se však dostavily až v lednu, kdy se

¹⁴² KB (1950). Z pozadí číhošťského „zázraku“. Str. 3.

¹⁴³ KB (1950). Z pozadí číhošťského „zázraku“. Str. 3.

¹⁴⁴ KB (1950). Z pozadí číhošťského „zázraku“. Str. 3.

¹⁴⁵ KB (1950). Z pozadí číhošťského „zázraku“. Str. 3.

¹⁴⁶ KB (1950). Z pozadí číhošťského „zázraku“. Str. 3.

¹⁴⁷ KB (1950). Z pozadí číhošťského „zázraku“. Str. 3.

o „zázraku“ začíná více mluvit.

Mezi věřícími obyvateli Čihoště pak prý panovalo po tzv. čihošťském zázraku rozčarování a zklamání z církve. Na závěr je zde poté předložen fakt, že „*církevní reakce, která se věnuje protistátní činnosti, hrubě poškozuje své skutečné úkoly – dbát na víru věřících.*“¹⁴⁸

5.2.4. Analýza

Svobodné slovo přináší de facto stejné informace o tzv. čihošťském zázraku jako Rudé právo.

Z ideologického hlediska opět podporuje komunistickou stranu v Československu. Kontext jejího využití pak zůstává shodný jako v předchozím zkoumaném periodiku.

Propagandistou je rovněž Komunistická strana Československa, byť se jedná o deník Československé strany socialistické, byl plně ovládnut KSČ a informace proto byly podřizovány její vůli.

Taktéž zůstává stejný propagandista, tedy Komunistická strana Československa. Nicméně v tomto případě nemají články jasně dané autorství a jsou proto ještě méně věrohodné.

Cílovým publikem se v tomto případě stávají čtenáři Svobodného slova. Ti v tomto případě mohli nabýt dojem, že se jedná o svobodné periodikum a vzhledem k jeho dlouholeté tradici v Československu ho nadále číst i po jeho zabránění KSČ. Díky jeho levicové orientaci pak čtenáři mohli povětšinou být také levicově orientovaní, což by pro Komunistickou stranu Československa představovalo lepší výchozí pozici.

Využitým médiem byl i tentokrát denní tisk, konkrétně tedy deník Svobodné slovo.

Nejvýraznější speciální technikou propagandy ve Svobodném slově byl opět jazyk a jeho využití.

Informace byly často podsouvány spojeními jako „*Je známo*“, „*Bylo zjištěno*“, „*Skutečností zůstává*“, „*Taková jsou některá fakta*“ či „*Bylo dokázáno*“.

¹⁴⁸ KB (1950). Z pozadí čihošťského „zázraku“. Str. 3.

V rozporu pak zůstávaly opět kladné stereotypy jako „naše veřejnost“ „naší budovatelskou práci“ „československý lid“ „velkomyslnost lidu a jeho vlády“ „naš lid“ s nepřítelem, jenž využíval „agentskou síť“.

Kontrpropaganda se patrně nevyskytovala ani zde.

U reakcí vyvolaných propagandou a jejích účinků pak mohlo docházet ještě k větší maximalizaci využití, vzhledem k povaze daného periodika, neboť jeho spojitost s Komunistickou stranou Československa nemusela být na první pohled zřejmá, a proto mohlo působit věrohodněji.

Ve výzkumném vzorku č. 2 byla propaganda prokázána.

5.3. Dikobraz

Důkazem o propagandistickém zneužití tzv. číhošťského zázraku je i fakt, že toto téma proniklo dokonce do dobových časopisů. Jedním z nich je právě humoristický časopis Dikobraz, jehož vydávání se Komunistická strana zmocnila v roce 1948, a poté ho hojně využívala ke svým propagandistickým účelům. Nejednou se v něm objevily karikatury zesměšňující církev, ale dokonce přímo konkrétní karikatury zachycující události v Číhošti.

5.3.1. Obrázek 1

První obrázek vyobrazující karikaturu o Číhošti vyšel 14. března 1950 až na páté straně časopisu Dikobraz. Je zde zachycena jakási hierarchie, přičemž ve spodní části obrázku je vidět kněz, pravděpodobně se jedná o podobiznu pátera Toufara, jež stojí na kazatelně nad věřícími. Pravou rukou jim káže, ale v levé ruce drží provázek, jenž vede ke kříži umístěnému naproti němu. Zřetelně je zde vidět, že křížem pohybuje, což má korespondovat s údajným mechanismem, který Toufar použil. Opět je zde tedy předkládána verze KSČ, že za tzv. číhošťským zázrakem stojí sám páter Toufar a jedná se tedy o podvod.

Nicméně postava kněze je upoutána na dřevěné držadlo, jímž seshora manipuluje jiný církevní hodnostář. Zároveň tato postava nad ním drží jak jej, tak i onen provázek přivázaný ke kříži. Tato symbolika se jasně snaží vyobrazit, že páter Toufar je de facto jen loutka, která je ovládána Vatikánem a vyššími představiteli církve.

Nad postavou církevního hodnostáře je ale ještě jedna postava, která opět drží

jako loutku postavu pod ním a rovněž k ní vedou všechny provázky, a dá se říct, že tedy tahá za nitky a je tím skutečným strůjcem. Je jí obtloustlý muž v obleku, s doutníkem a cylindrem, na němž je nakreslený symbol amerického dolaru. Má dozajista ztělesňovat typického amerického imperialistu, který je spolčený s církví ve Vatikánu a společně tak ovládat dění v Československu.

Touto karikaturou tedy nejen že autor opět vsugeroval čtenáři podvodný způsob, jímž páter Toufar domněle pohyboval křížem, ale zároveň dokázal zacílit na dva hlavní ideologické nepřátele najednou – katolickou církev a americké imperialisty.

5.3.2. Obrázek 2

Druhý obrázek se dostal rovnou na titulní stranu časopisu dne 21. března roku 1950. Na tomto obrázku je hned několik církevních hodnostářů, konkrétně třináct.

Nejvýraznějším prvkem tohoto obrázku je skupina tří kněží v pravé části, která skrze provazy ovládá tři krucifixy na protější stěně. U nich stojí rovněž tři hodnostáři a upevňují provazy ke křížům. Ostatní spíše jen přihlížejí či o něčem diskutují.

Důležitou postavou je ale kardinál stojící v levém dolním rohu, se kterým komunikuje jeden z nižších představitelů. U nich je také popisek, ve kterém stojí „*Eminence, taková rána! Ted' když to chtěl Svatý Otec zavádět ve velkém!!!*“¹⁴⁹ Řeší se zde pravděpodobně otázka rozšířenějšího zneužívání takovýchto „zázraků“ katolickou církví, přičemž kněží se zde připravovali na jejich použití a učili se s oním mechanismem ovládnutí křížů. Kardinál však nejspíše přijel tuto připravovanou akci ukončit a dá se předpokládat, že kvůli povaze periodika a rovněž umístění na titulní straně, mají být zásluhy za odhalení a ukončení této činnosti připisovány Komunistické straně Československa.

I v této karikatuře je patrná snaha o demonstraci propagandistických záměrů katolické církve a podvodnosti jejího jednání. Rovněž připojeným popiskem se autor snaží upozornit na možný větší výskyt těchto incidentů a vzbudit tak nedůvěru a obavu ke katolické církvi.

5.3.3. Analýza

I v tomto případě se jednalo o propagandu s cílem podpořit komunistickou

¹⁴⁹ Dikobraz (1950). *Titulní strana*. Str. 1.

ideologii v Československu. Jejím účelem bylo zapůsobit na čtenáře i z uvolněnějšího periodika, kterýmž byl časopis Dikobraz. Ten se svým zaměřením na karikatury a další humoristický obsah nezdál tak prvoplánový.

Propagandistou je stále Komunistická strana Československa ovládající i toto periodikum.

Ta dokazuje svou silnou pozici v československé společnosti právě i tím, že de facto ovládá většinu vycházejících periodik.

Toto periodikum se odlišuje od prvních dvou zvolených vzorků právě svou povahou. Nicméně je zde jasně vidět význam tištěných periodik v propagandě jako takové.

Klíčovou technikou propagandy je v tomto jedinečném případě užití symbolů, nebo spíše obrázků. Ty jsou karikaturisticky znázorněny a zjednodušenou a vtípnou formou tak podsouvají čtenáři svůj účel.

Vzhledem k tomu, že se jedná o důvěryhodný zdroj s dlouhou historií, je možné tvrdit, že propagandistické informace se v kontextu ostatních běžných příspěvků nedaly tak snadno odhalit.

Kontrapropaganda přítomna není.

Účinky propagandy a její zhodnocení se v tom případě dá zhodnotit jako kladné, neboť Dikobraz

Ve výzkumném vzorku č. 3 byla propaganda prokázána.

Filmografie

5.4. Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení

Kromě pravidelných článků v dobovém tisku využila Komunistická strana Československa ke svým propagandistickým účelům také filmový průmysl. O událostech v Číhošti byl konkrétně natočen film nazvaný *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*¹⁵⁰, označovaný za krátkometrážní a dokumentární. Ten měl vysvětlit průběh tzv. číhošťského zázraku a dokázat jeho inscenaci páterem Toufarem.

¹⁵⁰ FREIMAN, Miloš (1950). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*.

5.4.1. Okolnosti vzniku filmu

Rozhodnutí ke vzniku filmu padlo v okamžiku, kdy se během výslechu páter Toufar údajně ke všemu přiznal a vysvětlil, jak tzv. číhošťský zázrak zinscenoval. Proto tedy „na základě tohoto částečného přiznání bylo církevní šestkou rozhodnuto, že číhošťský zázrak má být propagačně využit a to jak filmem tak i tiskem.“¹⁵¹

Režie se ujal Přemysl Freiman, jenž se v té době již významně zaměřoval na propagandistická díla, především pak na dokumentaci vykonstruovaných komunistických procesů, například s Miladou Horákovou. Ze strany operativních složek na akci dohlížel Josef Čech, který dostal „rozkaz od ministra vnitra soudr. Noska, abych provedl rekonstrukci věci a celou věc nafilmoval přímo v Číhošťském kostelíku“¹⁵² a samotného filmování se ujal Jaroslav Černý.

Dle slov Josefa Bokra, který na vzniku filmu přímo podílel jako technik, zpočátku prováděly rekonstrukci události společně s operativními složkami. Při první rekonstrukci se počítalo rovněž s asistencí druhé osoby, která měla být za pohyb křížku přímo odpovědná. Nicméně ani následné vyšetřování StB toto spolupachatelství neprokázalo.

Proto byl přímo na místo převezen sám páter Toufar, aby přesně vysvětlil, jaký mechanismus použil. Ten byl už však v tristním zdravotním stavu a jen stěží se držel na nohách. Ty měl také těžce poraněn následkem krutého mučení a museli ho tak podpírat příslušníci StB.¹⁵³ Vedoucí Čech však trval na nutnosti okamžitého natočení filmu. Samotné natáčení pak tedy probíhalo až v nočních hodinách, konkrétně ze čtvrtka 23. února na pátek 24. února, přičemž pátera Toufara dovezli po půlnoci. I přesto byl však opět za asistence oblečen do kněžského roucha a sám ve filmu vystupuje.¹⁵⁴

Následně se začalo natáčet, přičemž páter Toufar měl předvádět, jak křížkem pohybuje. Údajně dle zpráv z vyšetřování měl Toufar sám vypovědět, že „používal podvazkových gum, žádné pero (kovové), které byly přibity na křížek a skříňku, kde jsou uloženy hostie.“¹⁵⁵ Přes kladky pak vedl provázek ke kazatelně, kde měl přibytý hřebík na manipulaci s křížem.

¹⁵¹ RÁZEK, Adolf. (2011). *Vyjádření R. Stehlíka*. Str. 20.

¹⁵² RÁZEK, Adolf. (2011). *Vyjádření J. Čecha*. Str. 32.

¹⁵³ DOLEŽAL, Miloš (2015). *Krok do tmavé noci*. Str. 479.

¹⁵⁴ DOLEŽAL, Miloš (2015). *Krok do tmavé noci*. Str. 480.

¹⁵⁵ BOKR, Josef (1962). *Záznam*. Str. 1.

Celého natáčení se účastnilo až 20 lidí. Dokonce i jim byl Toufarům špatný zdravotní stav vysvětlen jen jako následek nehody, kterou měl během svého pobytu ve vězení, kdy při nepozornosti dozorců vyskočil z okna a poranil se.

Krátce po dotočení a následné smrti pátera Toufara 27. února roku 1950 na jednání předsednictva ÚV KSČ bylo projednáváno, jak se dále s celým případem naloží. Sám tehdejší ministr Alexej Čepička zde referoval, že „*se ukládá, aby propagačně bylo tohoto případu co nejvíce využito.*“¹⁵⁶ Toto bylo potvrzeno i na pozdější schůzi tzv. církevní šestky, která souhlasila s tím, že „*nyní bude zahájena pouze velká propagační kampaň, která odhalí pozadí „zázraku“.*“¹⁵⁷

Film kombinoval záběry natočené při rekonstrukci s páterem Toufarem, ale také ty vzniklé již po jeho smrti. Po dotočení měl pak premiéru 10. března roku 1950 a s propagandistickými účely pouštěn v kinech po celém Československu.¹⁵⁸ Rekordní byl počet kopií, které byly pro toto promítání vytvořeny, a při počtu 375 kusů se jednalo o v té době nevídané náklady. Nicméně byl „*po několika týdnech promítání stažen – působil totiž nevěrohodně.*“¹⁵⁹

5.4.2. Obsah filmu

Film začíná přiblížením Číhoště jakožto malé vesnice, která se neliší od stovek dalších po republice. Záběry pak přinášejí náhled na obci jako takovou během zimního dne, kdy se každý věnuje obvyklým činnostem. Důraz je především kladen na „*obyčejnost a klidnost*“ a zachycení Číhoště jako ničím nevyčnávající vesnice v „*prostý a všední*“ den. Poté se pozornost přenáší na kostel. Před ním se objevuje luxusní auto s nápisem CD, které se naprosto vymyká obě obyčejnosti a pokojnosti v Číhošti. Přes to se tím obyvatele Číhoště nenechají rozhodit a pokračují dál ve stereotypním životě svých životů.

Film poté obrací pozornost k onomu auto, které dojelo do Prahy do sídla nunciatury. Odsud pak má údajně velvyslanec Vatikánu v Praze telefonicky komunikovat s biskupem. Celá tato scéna je podávána velice napínavě, až skoro detektivně. Jsou zde kladeny otázky ohledně obsahu jejich rozhovoru a také návštěvě

¹⁵⁶ RÁZEK, Adolf. (2011). *Zápis ze schůze PÚV KSČ*. Str. 40.

¹⁵⁷ RÁZEK, Adolf. (2011). *Zápis ze schůze církevní šestky*. Str. 40.

¹⁵⁸ ČELOVSKÝ, Bořivoj (2001). *Strana světí prostředky: Martyrium faráře Josefa Toufara*. Str. 135.

¹⁵⁹ KALOUS, Jan (2001). *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Str. 26.

v Číhošti.

Děj se však vrací zpět do klidu Číhošti a konkrétně na nedělní bohoslužbu, která proběhla adventní neděli 11. prosince 1949. Znovu je zde generalizována neděle, při níž typičtí vesničtí obyvatelé chodí na mši v poklidu a bez dramatu. Následné záběry pak detailně zachycují kostel, především pak jeho vnitřek a zvláště pak oltář s křížem. V krátkém záběru je zde vidět sám farář Toufar, jak káže. Právě v tento okamžik se udál onen „zázrak“, přičemž film zobrazuje jasné naklánění kříže ze strany na stranu, aniž by spadl. Údiv věřících však do značné míry bagatelizuje, stejně tak jako celou událost, neboť ji vidělo jen 19 přítomných.

S provedením „zázraku“ není spokojena pražská papežská nunciatura, právě proto, že ho zahlédlo jen tak malý počet lidí. Je tedy rozhodnuto, že „zázrak“ se musí co nejvíce rozšířit do povědomí lidí a sám farář Toufar se má této propagace přímo účastnit. Mezitím jsou zabírány různé dopisy, jako důkazní materiál, ve kterých se rovněž objevuje schéma mechanismu pro pohyb s křížem. Zde je také příkaz Vatikánu, aby bylo z Číhoště vybudováno nové poutní místo.

To se také stane a v Číhošti je velice rušno. K propagandě Číhošti mají být používány nejrůznější metody, nicméně ve filmu je jako to nejodpornější odsuzováno využití dětí. Ty údajně měly v hodině katolické nauky popisovat události v Číhošti, a to podle návodu. Podle dostupných informací však „*číhošťské děti ve skutečnosti žádný text o zázraku nepsaly*“¹⁶⁰ a pro účely filmování byla jen zachycena jejich obvyklá výuka.

Pozornost filmu se pak soustředí na vyšetřování „zázraku“. Při tom se odhalilo, že farář Toufar při podvodu skryl onen mechanismus pugetem květin. Z jedné strany kříže pak mělo být kovové pero a z druhé drátěná struna umožňující pohyb kříže na obě strany. Provázek k manipulaci pak vedl vedle drátů elektrického vedení přes celý kostel až ke své kazatelně, odkud už mohl pravou rukou kříž přímo ovládat. Přestože páter Toufar ve filmu hraje sám sebe, během natáčení před publikem sehrál jeho roli Karel Čížek, neboť nikdo z obyvatel Číhošti neměl vědět, že se páter Toufar vrátil. Proto byly také jeho záběry točeny velice pozdě v noci a tajně. Scéna s ním byla následně do filmu vložena až dodatečně.

Během vyšetřování se páter Toufar údajně ke svým činům doznal a činil tak

¹⁶⁰ ČINÁTL, Kamil; MAHA, Jiří; PÝCHA, Čeněk (2014). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení – Děti*.

z nenávisťi k Československé lidově demokratické republice navíc na základě rozkazů z Vatikánu. Posléze se pak filmy snaží předkládat důkazy o spolupráci Vatikánu na tomto „zázraku“ s americkými imperialisty.

Na závěr jsou zde apely na věřící, kteří by se těmito útoky neměli nechat ošálit a dál stát za svými svatými symboly a svou vírou. Jeden z posledních záběrů je na newyorské mrakodrapy a papeže ve Vatikánu, kteří přemýšlí, jak zničit náš stát. Lid by se ale měl semknout a pevně stát za svým státem a za prací, která je stavením kamenem naší společnosti. Tato slova jsou doplněna finálními záběry, které jsou z dolů, kde tvrdě pracují horníci, a farmáři pracujícími na poli, a také výtiskem Rudého práva, na jehož titulní straně stojí „*Velké vítězství československého lidu na cestě budování socialismu.*“

Celkově působí film velice neautenticky a na první pohled je patrný jeho propagandistický účel. Často se objevují zjednodušené fráze a slogany, které se ale svým častým výskytem a opakováním dobře vryjí do paměti diváka. Většina informací je značně zavádějící a nezakládá se na pravdě, i když ve filmu jsou předkládány jako neoblomná fakta. Celá vymyšlená rekonstrukce „zázraku“ pak působí dost amatérsky a je na první pohled patrné, že nemůže fungovat. S uvedením do provozu měli problém již při rekonstrukci „zázraku“ v Čižhošti a „*dle některých svědectví se jej v úplnosti vůbec nepodařilo zprovoznit*“.¹⁶¹

5.4.3. Analýza

Následující analýza opět proběhne podle deseti bodů od Jowetta a O'Donellové.

Ideologicky se film opět snaží podpořit komunistickou ideologii v Československu.

Ohledně kontextu doby se dá shodně použít již vyvozených závěrů v předešlých případech.

Propagandistou je shodně Komunistická strana Československa, jelikož režisér filmu Miloš Forman byl členem KSČ a rovněž natáčení probíhalo na pokyn ministra vnitra Československa, tedy ze strany vlády, která byla řízena KSČ.

Strukturálně je zde opět prokázána dominantní pozice KSČ, neboť ovládala

¹⁶¹ ČINÁTL, Kamil; MAHA, Jiří; PÝCHA, Čeněk (2014). *Situace 4.*

kromě tištěných periodik i filmovou tvorbu.

Publikem filmu tak v té době byli návštěvníci biografů, jenž se těšil ve zkoumané době velké oblibě.

V tomto případě se tedy využitým médiem stává film dokonce označovaný jako dokumentární, a rovnou takový, který četností vydaných kopií do té doby neměl obdoby. Využití filmu jako techniky k šíření propagandy je v té době neobvyklé.

Proto bylo nutné maximalizovat jeho efekt co nejvíce. K tomu byla z nabízených technik Jowetta a O'Donellové využita například rezonance, jelikož KSČ se tímto krokem rozhodla podpořit již propagované informace v denním tisku. Tím, že bylo do propagandy zařazeno další médium, byla jasně vidět snaha rezonovat důkazy o podvodném jednání faráře Toufara všemi vrstvami společnosti.

O důvěryhodnosti se dá jen stěží mluvit, neboť sestříhané scény působí dost laicky a celkově film zanechává spíše negativní obraz.

I zde je snadné nalézt nepřeborné množství jazykových prostředků, ale rovněž zvukových či obrazových technik k podpoře efektu propagandy.

Hned v úvodu je zde do kontrastu kladena prostost Číhošti s následným vykonstruovaným „zázrakem“ pátera Toufara a s tím spjatá mediální pozornost.

Ohledně Číhošti se pak častokrát zdůrazňuje její „nevelkost“ a průměrnost ve srovnání s ostatními československými vesnicemi. Toto se jeví jako patrná snaha o bagatelizaci Číhošti a její stereotypizaci jako obyčejní, nic nenabízející zapadlé vesnice. Mezi označení, kterými je ve filmu označena, patří třeba konkrétně „zapadlá“, „nenápadná“ nebo „pokojná“.

I den, kdy se „zázrak“ udál, je nejednou vyobrazen jako „klidný“, „obyčejný“, „všední“ a „prostý“ či že je „Boží pokoj“. K dokreslení tohoto dne byla užita i metafora, tedy že tento den je „jeden z korálků v řadě všedních dní“.¹⁶² Fara s kostelem jsou poté rovněž metaforicky označeni za „němé svědky těchto prostých dní.“¹⁶³ Nitky, kterými tahal Toufar při svém „podvodu“ se pak metaforicky přirovnávají k nitkám, kterými tahá Vatikán a dále v této hierarchii ještě Amerika.

Tzv. číhošťský zázrak je pak označen jako „jarmareční komedie“, „kejklířství“,

¹⁶² FREIMAN, Miloš (1950). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Čas: 2:03.

¹⁶³ FREIMAN, Miloš (1950). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Čas: 2:20.

„tmářství“ a „pimprdlové divadlo“ a kostel pak je tímto znevážen na „jarmareční kouzelnickou boudu“.

Ohledně využití záběrů se film v prvních minutách při popisu obyčejného života v Číhošti snaží zvolená slova vhodně doplnit o materiál, v němž chodí prostí občané do práce, do školy či do kostela. Záběry jsou velice prosté a zachycují nejběžnější činnosti života na vesnici.

Popis prostosti Číhoště a jejích obyvatel je pak vhodně doplněn hudbou. Ta je v tomto případě velice pomalá, jednoduchá a dotváří nevzrušivou povahu obce. Oproti tomu při záběrech na nunciatury v Praze hudba najednou zvažní, je napínavá a vzbuzuje pochybnosti a strach. Při samotném vyšetřování a prokazování Toufarovi vinny je pak hudba až nepříjemná a evokuje úzkost a obecně negativní podtext. Nejdůraznější a nejprovokativnější hudba pak doprovází rozplétání hierarchie, která stojí za „podvodem“ v Číhošti.

I intonace hlasu vypravěčů se několikrát mění podle situace. Při popisu zázraku je zřetelný ironický tón ve vágním a nezaujatém popisu události. To velice důrazný a skoro až výhrůžný tón je patrný při záběrech na velvyslanectví Vatikánu v Praze. Naopak hned v úvodu při popisu klidného prostředí Číhošti je znát tento klid v hlasech vypravěčů.

Pozornost a především zvědavost diváka se pak film pokouší získat otázkami, jež klade v průběhu děje. Příklady mohou být „*Kde to jsme teď?*“, „*Co je tohle?*“, „*Jak to spolu souvisí?*“ a „*A proč to všechno?*“, ale také mnohem konkrétnější otázky se snahou o podsouvání odpovědi.

Předkládaná výpověď pátera Toufara je pak označena jako „*fakta*“.

Kladným stereotypem je častováno číhošťské obyvatelstvo, které pilně pracuje, aby budovalo lepší budoucnost. Především v závěru, kde je zřetelný apel na diváka, se ještě dává důraz na slova jako „vlast“, „mír“, „práce“, „budování“ a „lid“. Tato podstatná jména jsou nejčastěji doprovázena přivlastňovacím zájmenem „*náš/e*“, aby došlo k lepšímu ztotožnění se s předkládanou informací.

Také je zde zřejmá dichotomie mezi „*den ze dne sílícím a mohutnícím táborem pravdy sdružující pracující všech vrstev*“¹⁶⁴ a také „*poctivými lidmi*“

¹⁶⁴ FREIMAN, Miloš (1950). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Čas: 12:35.

Dále například výběr užití slovesného času napovídá propagandistickým záměrům, neboť „na rozdíl od běžných historických dokumentů vypráví snímek z roku 1950 o číhošťském zázraku v přítomném čase.“¹⁶⁵ Ten má umožnit lepší ztotožnění se s probíhajícími událostmi a jejich snadnější uchování. K tomu slouží také konkrétní případy obyvatel Číhošti, přičemž dva z nich jsou dokonce zmíněni jménem. Jedná se o učitelku Helenu Wagnerovou, jejíž třída ve filmu také vystupovala a měla prokázat výuku tzv. číhošťského zázraku ve školách¹⁶⁶, a dále rolník Josef Zounek jako příklad manuálně pracujícího občana.

Obrazový materiál je z propagandistického hlediska také bohatý. Je zde vyobrazena například mapa, na níž se z Číhošti rozšiřují informace po celé republice. Je zde znázorněna mapa, na níž je graficky vyobrazen metaforický provaz táhnoucí se z Číhoště nejprve do Hradce, na biskupství, poté do Prahy, kde sídlí papežská nunciatura a odsud pak již do samotného Vatikánu. Zde ale provaz nekončí a přes moře přechází až do Ameriky k „*imperialistům*“, kteří se spolupráci s církví snaží rovněž rozvrátit Československo. Na konci samotného provazu je pak karikatura pavouka sedícího uprostřed své pavučiny s nápisem Wall Street, jenž má být původcem všech těchto snah o destabilizaci systému.

Zkreslený výklad podává film také o vyučování o tzv. číhošťském zázraku ve školách. Nejdříve označí propagandistické využití dětí jako to „*nejodpornější*“ a sám přináší záběry dětí píšících ve škole o „zázraku“, přičemž se dle skutečnosti jedná o zachycení úplně jiné hodiny.

Detailní záběry pak poskytuje především při zachycení „*domnělého zázraku*“ a jeho provedení, tedy mechanismus, jenž měl křížek rozpohybovat. Z blízka jsou zde znázorněny pružiny pro pohyb kříže i provázek vedoucí přes dráty elektrického vedení až ke kazatelně a to i v prováděné rekonstrukci StB.

Na konci filmu při osočování domnělých nepřátel Československa, katolické církve a amerických imperialistů, je pak záměrně voleno zkreslených záběrů. Ve Vatikánu je vidět papež, jehož nese skupina církevních hodnostářů na trůnu, což má vyvolat odpor k jeho autoritě. U amerického příkladu je pak vidět pravděpodobně banka, v níž skupina mužů otevírá trezor, což má zase asociovat Ameriku a její přepych

¹⁶⁵ ČINÁTL, Kamil; MAHA, Jiří; PÝCHA, Čeněk (2014). *Situace 3*.

¹⁶⁶ ČINÁTL, Kamil; MAHA, Jiří; PÝCHA, Čeněk (2014). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení – Děti*.

spojený s kapitalismem. Společně jim pak „*není nic svaté, kromě jejich kapsy*“.¹⁶⁷

Kontrapropaganda se zde nevyskytovala, neboť katolická církev o této problematice ve zkoumaném období žádný film nenatočila, ani se de facto k problematice tzv. číhošťského zázraku oficiálně nevyjadřovala.

Co se týče reakce publika, film se setkal se značným odporem veřejnosti, neboť jak již bylo zmíněno výše, působil až příliš uměle a byl na první pohled patrný jeho propagandistický účel.

Typologií užitou v tomto případě by mohla být opět bílá propaganda, neboť k filmu se otevřeně hlásí Studio dokumentárních filmu v Praze v čele s režisérem Milošem Freimanem. Jeho postava je pak neodmyslitelně spjata s KSČ, proto s ohledem na provedenou analýzu není pochyb o výchozím zdroji propagandistických informací v tomto filmu.

Zároveň je zde opět skloubeno více filmů najednou, tedy politická propaganda, ideologická propaganda i propaganda sociální.

Ve výzkumném vzorku č. 4 byla propaganda prokázána.

¹⁶⁷ FREIMAN, Miloš (1950). *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Čas: 12:20.

Závěr

Cílem této práce bylo demonstrovat a analyzovat propagandistické zneužívání informací o tzv. číhošťském zázraku Komunistickou stranou Československa, kterou využívala k manipulaci s veřejným míněním.

Před provedením analýzy bylo nutné nejdříve teoreticky nastínit totalitarismus jakožto režim využívající právě propagandu. Samotná propaganda byla rovněž představena jako samostatný fenomén, přičemž byla nabídnuta její typologie, prostředky, využití a především podklady pro její lokalizaci a analýzu. Pro správnou analýzu propagandy bylo také nezbytné zachytit skutečnou podstatu dění v Číhošti podložené důvěryhodnými zdroji, aby následně bylo možné odlišit nepravdivé propagandisticky podsouvané informace.

Následný sběr vzorků pro analýzu probíhal z dobových periodik, konkrétně denního tisku *Rudého práva*, *Svobodného slova* a časopisu *Dikobraz*. K analýze posloužil i film z roku 1950 *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*, který byl natočen vyloženě k propagandistickým účelům.

Na závěr této bakalářské práce budou představeny odpovědi na vytyčené výzkumné otázky jak hlavní, tak vedlejší. Provedená analýza se soustředila nejen na obsah textu, a zvláště pak na jeho lexikální jevy, ale také byl zohledněn kontext doby a také povaha daného periodika. Tato analýza probíhala podle desetibodové škály pro analýzu propagandy navrženou Jowettem a O'Donellovou.

Během analýzy sesbíraných vzorků dobového tisku došlo k potvrzení první výzkumné otázky, a sice že ze strany KSČ docházelo k propagandistické manipulaci s informacemi. Tato manipulace se prokázala v analýze jednotlivých zvolených periodik právě díky postupu dle deseti bodů k analýze propagandy od Jowetta a O'Donellové.

Při analýze textu vyplynulo, že KSČ schválně podávala zjednodušené a zkreslené informace o tzv. číhošťském zázraku, což je rovněž v souladu s prokázaným propagandistickým zneužitím. Většina informací se poté periodicky opakovala ve všech zkoumaných textech, aby se tak podpořily závěry KSČ. Mezi hlavní opakovaná témata poté patřilo, že celý „zázrak“ připravil sám páter Josef Toufar, a to na povel vyšších církevních hodnostářů, za spolupráce Vatikánu a Ameriky. Dále také to, že tito uvedení pachatelé se takto snaží útočit na Československo a propagandisticky tak na něj cílí.

Páteru Josefu Toufarovi poté byla přisouzena role lháře a podvodníka, který

údajným zinscenováním chtěl rozvrátit lidové zřízení v Československu. Poté byl také hojně spojován s ideologickým nepřítelem, a sice kapitalistickou Amerikou. Údajné Toufarovo přiznání bylo pak vynuceno skoro měsíčním mučením, aby poté mohlo být zveličováno právě v tisku a prokázalo tak Toufarovo klamné jednání odhalené komunistickou stranou.

Kvantitativně dobový tisk o událostech v Číhošti převážně neinformoval, s výjimkou pár dlouhých článků v jednotlivých periodikách zaměřujících se na vysvětlení tohoto „zázraku“. Tyto články se však začaly vyskytovat až kolem února a března v roce 1950, i když tzv. číhošťský zázrak se odehrál již více než 2 měsíce předtím. Pokud by se tedy jednalo již od počátku o připravovanou akci KSČ s cílem poškodit tak katolickou církev, byla by snaha medializovat tento případ již od samého začátku. Nicméně to, že se informace dostávaly na veřejnost až po takové době, značí obavu KSČ a prvotní snahu celou událost zatajit. To vzhledem k tomu, že se z Číhošti stalo nové poutní místo, již později nešlo, a proto je možné připustit, že v ten okamžik se KSČ rozhodla alespoň k propagandistické manipulaci s veřejným míněním.

Z kvalitativního hlediska se pak potvrdila jednostrannost a stereotypnost podávaných informací. KSČ chtěla předkládat de facto stejné informace jen z více zdrojů, čímž se měla jejich předkládaná verze více vrýt do paměti obyvatelstva a působit věrohodněji.

Mezi techniky propagandy nejvíc využívané KSČ patřilo především využití jazyka a s tím spojených lexikálních jevů. Nejčastěji se pak jednalo o stereotypy a předsudky, expresivní a emotivně zabarvené výrazy navozující určité pocity a nálady, stejně tak jako metafory a eufemismy, které předkládané informace lépe maskovaly a nepůsobily tak na první pohled prvoplánově.

Předpokládaná hypotéza o tom, že KSČ propagandisticky manipulovala s informacemi předkládanými veřejnosti, tak byla potvrzena. Tímto se rovněž naplnil cíl této práce, neboť došlo k prokázání a analyzování využití tzv. číhošťského zázraku jako tématu a nástroj komunistické propagandy.

Z hlediska návrhu na další bádání je možné obdobně analyzovat i další dobová periodika, v nich se předpokládá podobný postup při předsouvání informací. Nicméně s ohledem na manipulaci KSČ se všemi dobovými médii je možné, že tyto informace budou naprosto shodné jako ty zvolené pro účely této práce.

Summary

The main goal of this thesis was to demonstrate and analyse the propagandistic malfeasance of information about so called Miracle in Číhošť by the Communist Party of the Czechoslovakia which was later used to manipulate with the public opinion.

Before the analysis it was necessary to theoretically outline the totalitarianism first as a regime using the propaganda. The propaganda itself was also introduced as a phenomena where there was offered its typology, techniques, usage and mainly the basics for its localization and analysis. For the proper analysis of the propaganda was also essential to capture the real essence of the events in Číhošť based on the reliable sources, so it could consequently be possible to distinguish the false propagandistic information.

Subsequent collection of the samples for the analysis was selected from the journals specifically Rudé právo, Svobodné slovo and the magazine Dikobraz. For the analysis was used also the movie from the 1950 called *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení* which was shot for the propagandistic purposes.

In conclusion, there are introduced the answers on the outlined research questions, both main and the secondary ones. Provided analysis focused not only on the content of the texts, but particularly on the lexical phenomenon and there was also stress on the context and the nature of the journals. This analysis was carried out according to the ten-point spectre for the analysis of the propaganda designed by the Jowett and O'Donell.

During the analysis of the collected samples there was a confirmation of the first research question, which is that there was a propagandistic manipulation of the information by the Communist Party of the Czechoslovakia. This manipulation was proved in the analysis of the particular journals thanks to the process of the ten-point analysis of the propaganda by the Jowett and O'Donell.

During the analysis it came out that the Communist Party of the Czechoslovakia administered the simplified and distorted information about the Miracle in Číhošť on purpose which also agrees with the proved propagandistic usage. Most of the information were later periodically repeated in all of the analysed journals so it would support the results of the Communist Party of the Czechoslovakia. Among the most used topics belonged the production of the miracle by the Parson Josef Toufar with the

orders from the upper church dignitary and with the assistance of the Vatican and America. Further these offenders were supposed to attack the Czechoslovakia and to aim on it propagandistically.

The Parson Josef Toufar was assigned as a liar and fraud who wanted to disrupt the people's establishment in the Czechoslovakia. Later he was also widely connected with the ideological enemy, which is capitalistic America. The supposed Toufar's confession was forced by the almost month long torture so it could later be exaggerated in the daily press and to prove Toufar's false behaviour discovered by the communist party.

From the quantity point the daily press mostly did not inform about the events in Číhošť with the exception of a couple of the long articles in the journals describing the explanation of so called miracle. These articles began to appear from February to March in the year 1950 even though the Miracle in Číhošť already happened 2 months before that. If this event had been prepared by the communist party from the beginning with the intent to corrupt the Catholic Church there would be the aim to publicize this case from the inception. However, the fact that the information was publicized after that long indicated the fear of the Communist Party of Czechoslovakia and the original effort to suppress this event. It was not possible due to the fact that Číhošť was basically made a new place of pilgrimage thus it is possible to admit that in that moment the communist party decided to use this case at least for the propagandistic usage.

From the quality point of view there was proved the unilateralism and stereotype of the information. The Communist party wished to provide de facto the same kind of information only of more sources by which their version was supposed to be memorised better and to be more trustworthy.

Among the most used techniques belonged especially usage of language and with that usage of lexical phenomena. Most often there were stereotypes and prejudices, expressive and emotionally oriented expressions inducing feelings and moods as well as metaphors and euphemisms which were supposed to better cover the provided information and not to seem so first-order.

Presumed hypothesis about The Communist Party of the Czechoslovakia manipulating with the information was confirmed. Hereby the main goal of this thesis was fulfilled as there was proven and analysed the usage of so called Miracle in Číhošť

as a theme and a tool for the communist propaganda.

With the suggestion for the next research it is possible to analyse further daily news and journals in which there is expected the similar prepositioning of information. However, with the manipulation of all the media by the communist party is it conceivable that this information will be exactly the same as the provided information for the purposes of this thesis.

Použitá literatura

Monografie:

ČELOVSKÝ, Bořivoj. *Strana světí prostředky: martyrium faráře Josefa Toufara*. Tilia, Šenov, 1. vydání, 2001. ISBN 80-86101-38-X.

DOLEŽAL, Miloš. *Jako bychom dnes zemřít měli: drama života, kněžství a mučednické smrti číhošťského faráře P. Josefa Toufara*. Nová tiskárna Pelhřimov, 2012. ISBN 978-80-7415-066-1.

DOLEŽAL, Miloš. *Krok do tmavé noci: příběhy faráře Josefa Toufara, jeho vrahů a číhošťského zázraku se zprávami archeologa, antropologů a soudního lékaře o exhumaci a identifikaci těla P. Josefa Toufara*. Nezávislý podmelechovský spolek. 1. vydání, 2015. ISBN 978-80-260-9125-7.

DRAŠNER, František. *Číhošťský zázrak: Zpráva o P. Josefu Toufarovi*. Nakladatelství Libri, Praha, 2002. ISBN 80-7277-143-4.

ELLUL, Jacques. *Propaganda: The Formation of Men's Attitude*. Vintage Books Edition, únor 1973. ISBN 0-394-71874-7.

HALAMOVÁ, Veronika. *Propaganda: The Instrument of the Communist Regime in Czechoslovakia 1948-1953*. EL-PRESS, Lublin, 2014. Str. 124. ISBN 978-83-86869-37-4.

JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria. *Propaganda and Persuasion*. SAGE Publications, 5. vydání, 2012. ISBN 978-1-4129-7782-1.

KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950 Zákulisí případu Číhošť*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR. 1. vydání, Praha, 2001. ISBN 80-902885-4-5.

PROKOPOVÁ, Kateřina. *Propaganda a persvaze*. 25. svazek Edice Qfwfq, 1. vydání, Olomouc, 2014. 146 stran. ISBN 978-80-244-4345-4.

Filmografie:

Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení. Režie: Miloš Freiman. Studio dokumentárních filmů, Praha, Československo, 1950. 13 minut. Dostupné z WWW <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10084890008-beda-tomu-skrze-nehoz-prichazi-pohorseni>>.

Publikace:

BALÍK, Stanislav. *Totalitní a autoritativní režimy*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. Č. 54, 2007, str. 42-52.

CHOLÍNSKÝ, Jan. *Totalitarismus v teorii a praxi - rozhovor Jana Cholínského s Ivo Budilem*. Securitas Imperii. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha, 2012. Str. 228-247.

NOVÁK, Miroslav. *K aplikaci pojmu totalitarismus na komunistické systémy: obecné problémy a česká specifika*. Securitas Imperii. Ústav pro studium totalitních režimů, Praha 2013, str. 14-27.

MAREK, František. *Psychologie propagandy*. E-logos: Electronic Journal for Philosophy [online]. 2008. ISSN 1211-0442.

WALTON, Douglas. *What is propaganda, and what exactly is wrong with it?* Public Affairs Quarterly. Vol. 11, No. 4, říjen 1997. Str. 383-413.

Periodika:

DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Dva kněží*. Rudé Právo [online]. 17. 3. 1950, roč. 30, č. 65. Str. 3. [cit-2018-4-30].

DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Organisované zázraky*. Rudé Právo [online]. 1. 2. 1950, roč. 30, č. 27, Praha. Str. 3. [cit-2018-3-20].

DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Nejde o náboženství*. Rudé Právo [online]. 21. 3. 1950, roč. 30, č. 68. Str. 5. [cit-2018-4-30].

DOLEŽAL, Miloš. *Drama života a kněžství*. Milujte se! No. 30, VIII. ročník, vydáno 8. srpna 2014. Str. 11-15. ISSN 1802-4327.

DOLEŽAL, Miloš. *Nehledejte Krista bez kříže: poslední měsíc života Josefa Toufara*. Milujte se! No. 30, VIII. ročník, vydáno 8. srpna 2014. Str. 6-10. ISSN 1802-4327.

Dikobraz. 14. 3. 1950, roč. 6, č. 11, Praha. Str. 5. [cit-2018-4-30].

Dikobraz. 21. 3. 1950, roč. 6, č. 12, Praha. Str. 1. [cit-2018-4-30].

KB. *Lid zabráni útokům na svou práci*. Svobodné Slovo. 5. 3. 1950, roč. 6, č. 55. Str. 1-2.

KB. *Smyšlený zázrak ve službách reakce*. Svobodné slovo, 7. 3. 1950, roč. 6, č. 56. Str.

3.

KB. *Z pozadí číhošťského „zázraku“*. Svobodné slovo. 9. 3. 1950, roč. 6, č. 58. Str. 3.

RP. *Jak se udál číhošťský „zázrak“*. Rudé Právo [online]. 7. 3. 1950, roč. 30, č. 56, Praha. Str. 3. [cit-2018-4-1].

SLAVÍK, Václav. *Vývoz „zázraků“*. Rudé Právo [online]. 18. 3. 1950, roč. 30, č. 66, Praha. Str. 5. [cit-2018-3-30].

STRATILÍK, Ondřej. *Páter Toufar sem pořád patří*. Lidové Noviny. 13.7.2018. Str. 4.

ŠUBRT, Jaroslav. *Toufar neoslovuje jen katolíky*. Katolický týdeník. 23.–29. 2. 2016. Str. 13.

VANĚK, Karel. *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Rudé Právo [online]. 10. 3. 1950, roč. 30, č. 59, Praha. Str. 1. [cit-2018-4-1].

ZAHRADNÍČEK, P.Pavel. *Číhošť – provokace nebo znamení?* Milujte se! No. 30, VIII. ročník, vydáno 8. srpna 2014. Str. 18-19. ISSN 1802-4327.

Internetové zdroje:

BÁRTA, Milan. *Dějiny komunistické totality v Česku v letech 1948–1960. Stopy totality* [online]. Listopad 2010. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z WWW <<http://www.stopytotality.org/ke-stazeni/dejiny-1948-1960>>.

BENEŠ, Kamil. *Teorie propagandy: vybrané typologie*. E-polis.cz [online]. 5. srpen 2014. [cit. 2018-04-15]. ISSN 1801-1438. Dostupné z WWW <<http://www.e-polis.cz/clanek/teorie-propagandy-vybrane-typologie.html>>.

BOKR, Josef. *Záznam. Historie 1950: Příběhy jednoho zázraku*. [online]. Výtisk č. 148. 28. 12. 1962. Archiv bezpečnostních složek, spis ZV-122 MV. [cit-2018-4-28]. Dostupné z WWW <http://historie1950.dejepis21.cz/lib/a_bokr_vypoved/index.html>.

Česko-Slovenská filmová databáze. *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. CSFD.cz [online]. Dostupné z WWW <<https://www.csfd.cz/film/225009-beda-tomu-skrze-nehoz-prichazi-pohorseni/prehled/>>.

ČINÁTL, Kamil; MAHA, Jiří; PÝCHA, Čeněk. *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení – Děti*. Historie 1950: Příběhy jednoho zázraku. [online]. Ústav pro studium totalitních režimů. Praha, 2014. ISBN 978-80-87912-09-6. [cit-2018-4-28]. Dostupné z WWW <http://historie1950.dejepis21.cz/lib/03_BTSNPP_deti/index.html>.

ČINÁTL, Kamil; MAHA, Jiří; PÝCHA, Čeněk. *Situace 3. Historie 1950: Příběhy jednoho zázraku*. [online]. Ústav pro studium totalitních režimů. Praha, 2014. ISBN 978-80-87912-09-6. [cit-2018-4-28]. Dostupné z WWW <<http://historie1950.dejepis21.cz/priprava/situace3.html>>.

ČINÁTL, Kamil; MAHA, Jiří; PÝCHA, Čeněk. *Situace 4. Historie 1950: Příběhy jednoho zázraku*. [online]. Ústav pro studium totalitních režimů. Praha, 2014. ISBN 978-80-87912-09-6. [cit-2018-4-28]. Dostupné z WWW <<http://historie1950.dejepis21.cz/priprava/situace4.html>>.

DOLEŽAL, Miloš; LUŠTINEC, Vít. *P. Josef Toufar: oběť komunistického pronásledování katolické církve v Československu*. [online]. Dostupné z WWW <<http://joseftoufar.cz/>>.

DOLEŽAL, Miloš; VIZINA, Petr. „Číhošťský zázrak je nevysvětlitelný,“ říká Miloš Doležal. Česká televize [online]. 24. 12. 2012. Dostupné z WWW <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/archiv/1126835-cihostsky-zazrak-je-nevysvetlitelny-rika-milos-dolezal>>.

KLINGOHR, Jakub. *Den Číhošťského zázraku (11. prosinec 1949)*. Slavné dny. [online]. 11. 12. 2016. Dostupné z WWW <<https://www.stream.cz/slavedny/10015293-den-cihostskeho-zazraku-11-prosinec-1949>>.

MLEJNEK, Josef. *Totalitarismus jako politický démon*. Babylon Revue [online]. 7.3.2008. [cit. 2018-4-15]. Dostupné z WWW <<https://babylonrevue.cz/totalitarismus-jako-politicky-demon/>>.

RÁZEK, Adolf. *672 hodiny vazby pátera Josefa Tufara*. [online]. Praha, květen 2011. [cit. 2017-12-26]. Dostupné z WWW <<http://docplayer.cz/7494432-672-hodiny-vazby-patera-josefa-tufara-adolf-razek.html>>.

Vláda ČR. *Od převratu do federace 1948 – 1968*. Vláda.cz [online]. 20. 12. 2008. [cit. 2018-1-26]. Dostupné z WWW <<https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/historie/od-prevratu-do-federace-1948---1968-50553/>>.

VLČEK, Tomáš. *7 hlavních kategorií působení propagandy*. Totalita.cz [online]. 1999-2018. [cit. 2018-4-13]. Dostupné z WWW <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/propaganda.php>>.

VLČEK, Tomáš. *4 základní postupy propagandy*. Totalita.cz [online]. 1999-2018. [cit. 2018-4-15]. Dostupné z WWW <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/propaganda_4zp.php>.

VLČEK, Tomáš. *Propaganda*. Totalita.cz [online]. 1999-2018. [cit. 2018-4-14]. Dostupné z WWW <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/propaganda.php>>.

Teze bakalářské práce

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Michaela Muczková
E-mail:	45098168@fsv.cuni.cz
Semestr:	letní
Akademický rok:	2016/17
Název práce:	Čihošťský zázrak jako téma a nástroj komunistické propagandy
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):	LS 2018
Vedoucí práce (povinné):	PhDr. Josef Mlejnek, Ph.D.
Zdůvodnění výběru tématu práce:	<p>Důvodem ke zvolení tohoto tématu bylo nepříliš rozšířené povědomí o této kauze, ale také zájem o období, ve kterém se odehrává a o propagandu jako takovou.</p> <p>Čihošťský zázrak je dodnes velkou neznámou a stále není zcela jasné, co se zde odehrálo. Touto prací bych se tedy ráda dostala blíže k této záhadě, poodhalila různá vysvětlení, ale nejvíc bych se chtěla zaměřit na to, jak byla tato kauza vnímána v kontextu své doby. Vztah církve a komunistické strany byl totiž velice vyhraněný a komunistické straně se tímto „zázrakem“ dostal do rukou další trumf, jež mohou proti církvi použít. Lákadlem k této práci bylo i budoucí zkoumání dobových pramenů, které jsou nezbytné k perfektnímu zachycení tehdejší atmosféry a nálady ve společnosti. Dokonalým doplňkem k tomuto budou také rozhovory s pamětníky nebo dobové propagandistické filmy nebo narážky v televizních pořadech.</p> <p>Skutečnou motivací pak bylo oddělit pravdivé informace od těch propagandisticky podsouvaných a upozornit na tuto praxi, jež dokonale zapadá do strategie komunistické strany. Tyto zkrácené informace totiž dokážou i v dnešní době zamíchat s názory a postoji některých lidí a proto je důležité umět je oddělit od těch skutečných.</p>
Předpokládaný cíl:	Hlavním cílem této práce je zkoumat a analyzovat, jak komunistická strana

prezentovala událost číhošťského zázraku v médiích.

Cílem této práce tedy není zkoumat a odhalit, co se doopravdy stalo během číhošťského zázraku, nýbrž právě zachytit, jak se této události chopila komunistická strana v rámci své propagandy a jak ji vyobrazila v médiích. Práce se zaměří na analýzu mechanismů a metod komunistické propagandy jakožto na jeden z klíčových prvků k udržení její moci a manipulaci mas.

Tato práce má především nastínit obraz této kauzy v médiích ihned po jejím vzniku a v letech, jež bezprostředně následovaly, neboť spadají právě do období nejkrutějších procesů a pronásledování nepřátel komunistické strany.

Dalším cílem bude prokázat manipulaci komunistické strany s informacemi a tedy fakt, že propagandisticky ovlivňovala veřejné mínění. Důležitá bude jak zachytit postavu samotného faráře Josefa Toufara, z něhož udělala podvodníka a lháře, ale také kontext tohoto církevního procesu v době perzekucí.

Práce by na závěr měla přinést odpovědi na tyto výzkumné otázky:

- 1) Docházelo ze strany KSČ k propagandistické manipulaci s informacemi?
- 2) Jak a jaké informace prezentovala komunistická strana o události Číhošťského zázraku v médiích?
- 3) Jakou roli přisoudila komunistická strana faráři Josefu Toufarovi? Jak se lišila od skutečnosti?

Metodologie práce:

Tato práce bude mít povahu literatury shrnující a hodnotící, neboť se zabývá zkoumáním literárních textů. Vzhledem k tomu také bude využívat jak kvalitativní, tak kvantitativní metody zkoumání.

Klíčovou metodou zkoumání bude analýza, především pak analýza obsahová, vzhledem k tomu, že je nutné zachytit skutečný význam informací podsouvaných médií. Dojde zde k determinaci těch propagandisticky vyznívajících, z nichž následně bude vyplývat analýza konkrétních prvků komunistické propagandy.

Významnou část zdrojů budou tvořit dobové prameny, převážně pak novinové články, rovněž tak jako rozhovory s pamětníky, ale také filmová tvorba, jenž v sobě zachycuje různé narážky či se přímo danou tematikou zabývá.

Převažujícím stylem psaní bude styl anglosaský, kterým se tato práce pokusí vše stručně a jasně vysvětlit.

Zvoleným stylem vyjadřování bude neosobní vyjadřování, neboť nejlépe zastává svou funkci vzhledem ke snaze docílit objektivitu a zachovat odbornost práce. Výjimkou

však bude úvod a závěr, v nichž autorka volí raději autorský singulár, aby mohla lépe vyjádřit fakt, že ji přesto s prací pojí určité pouto.

Základní charakteristika tématu:

Číhošťský zázrak je jev, ke kterému došlo dne 11. prosince roku 1949 během kázání faráře Josefa Toufara v číhošťském kostele. Během jeho slov došlo k pohybu kříže na oltáři, což vedlo přítomné k domněnku, že se jedná o zázrak a celá událost se rychle rozšířila a udělala z Číhošti poutní místo. Tento ohlas se však nezamlouval komunistické straně, jež zahájila s farářem Toufarem proces, při němž byl zatčen a převezen do věznice, kde byl následně hojně vyslýchán a mučen. Vzhledem k jeho zuboženému stavu byl donucen podepsat přiznání o zinscenování „zázraku“ a rovněž přistoupil na účast při tvorbě propagandistického filmu *Běda tomu, skrze něhož přichází pohoršení*. Na následky zranění utrpěných během krutých výslechů nakonec podlehl.

Komunistická strana se vzhledem k nepřátelskému postoji k církvi zarytě snažila zabránit glofirikaci číhošťského zázraku. Tato kauza ohledně číhošťského zázraku a faráře Josefa Toufara tedy perfektně zapadala do komunistické perzekuce církve a jejích hodnostářů.

Předpokládaná struktura práce:

Práce bude po stručném úvodu, jenž nabídne předpokládané cíle a očekávání práce, pokračovat souhrnem událostí, které číhošťskému zázraku přecházely. Bude zde rozebrán vztah církve a komunistické strany pro lepší pochopení nevraživosti a následného uchopení číhošťského zázraku.

Dále bude přiblížen i osud kněze Josefa Toufara, jehož zajetí a následná smrt byla zapříčiněna právě vlnou probíhajících perzekucí.

Samotná událost tohoto zázraku bude rovněž nastíněna, stejně pak jako možná vysvětlení, především pak ta, s nimiž přicházela komunistická strana.

Následně práce přejde do výzkumné části, v níž už budou rozebrány historické prameny z té doby, jako například novinové články, filmy, televizní pořady, přímá svědectví či rozhovory s pamětníky nebo dobové dokumenty a následně se práce bude zabírat analýzou právě použitých prvků a postupů komunistické propagandy. Zde by mělo dojít ke splnění cílů práce, tedy zachycení číhošťského zázraku jako tématu a nástroje komunistické strany k propagandě.

V závěru dojde k zachycení hlavních myšlenek, jež práce nabídla, ale také ke zhodnocení splnění cílů a předpokladů, celkově pak k ohlédnutí za prací.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

ČELOVSKÝ, Bořivoj. Strana světi prostředky: Martyrium faráře Josefa Toufara. Tilia, 2001. ISBN 80-86101-38-X.

DOLEŽAL, Miloš. Jako bychom dnes zemřít měli: Drama života, kněžství a mučednické smrti číhošťského faráře P. Josefa Toufara. Nová tiskárna Pelhřimov, 2012. ISBN 978-80-7415-066-1.

DOLEŽAL, Miloš. Krok do tmavé noci: Příběhy faráře Josefa Toufara, jeho vrahů a číhošťského zázraku se zprávami archeologa, antropologů a soudního lékaře o exhumaci a identifikaci těla P. Josefa Toufara. Nezávislý podmelechovský spolek, 2016. ISBN 9788026091257.

DRAŠNER, František. *Číhošťský zázrak: zpráva o P. Josefu Toufarovi*. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-143-4.

FIDELIUS, Petr. *Řeč komunistické moci*. Praha: Triáda, 1998. ISBN 80-86138-03-8.

HANUŠ, Jiří; STRÍBRNÝ, Jan. *Stát a církev v roce 1950*. Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959-71-2.

KALOUS, Jan. *Instruktažní skupina StB v lednu a únoru 1950: zákulisí případu Číhošť*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2001. ISBN 80-902885-4-5.

KAPLAN, Karel. *Nebezpečná bezpečnost: Státní bezpečnost 1948—1956*. Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-024-4.

STRÖBINGER, Rudolf; NEŠVERA, Karel. *Stalo se v adventu: číhošťský zázrak*. Praha: Vyšehrad, 1991. ISBN 80-7021-065-6.

VAŠKO, Václav. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I-II*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-000-1.

Seznam příloh

Příloha č. 1: *Kritéria pro definování propagandy*. (Tabulka) PROKOPOVÁ, Kateřina (2014). *Propaganda a persvaze* Str. 51-2.

Příloha č. 2: *10 bodů členění pro analýzu propagandy*. (Tabulka) JOWETT, Garth S.; O'Donnell, Victoria (2012). *Propaganda and Persuasion* Str. 290.